

Barack Obama ve Donald Trump: İki Başkanın Filistin-İsrail Çatışmasına Yaklaşımlarının Karşılaştırmalı Analizi

Pınar ÖZDEN CANKARA* & Yavuz CANKARA**

Geliş tarihi: 21/08/2021

Kabul tarihi: 24/01/2022

Atıf: Cankara, P., Cankara, Y., “Barack Obama ve Donald Trump: İki Başkanın Filistin-İsrail Çatışmasına Yaklaşımlarının Karşılaştırmalı Analizi”, Ortadoğu Etütleri, 13-4 (2022):465-508

DOI: 10.47932/ortetut.985739

Öz: Amerikan tipi başkanlık sistemi kendine özgü özelliklere sahiptir. Ülkede dış politika yapım sürecine etki eden pek çok faktör bulunmaktadır. Barack Obama göreve başladığında Filistin-İsrail sorununu Filistinlilerin haklarını göz önünde bulundurarak çözmek istediği şekilde bir izlenim uyandırmıştır. Bu nedenle Filistinli bürokratlar Başkan Obama döneminde iki devletli çözümün sağlanacağını sanmıştır. Ancak İsrail uzun müzakere sürecinde bir yandan yeni yerleşim yerleri açmaya devam etmiş bir yandan da Gazze’ye askerî operasyonlar düzenlemiştir. Başkan Obama ve Başbakan Netanyahu arasındaki ilişkiler de özellikle İran meselesi yüzünden gerilimli bir şekilde devam etmiştir. Başkan Obama’nın İran politikası ABD-İsrail ilişkilerini etkilemiştir. Başkan Obama İsrail’i geri planda tutuyor gibi görünmek istemediğinden aslında bir yandan da İsrail’in çıkarlarını gözetken eylemlerde ve açıklamalarda bulunmuştur. Dolayısıyla Başkan Obama başlangıçta Filistin yanlısı gibi görülse de ABD uluslararası kuruluşlarda İsrail lehine oy vermeye devam etmiştir. Başkan Trump döneminde ise ABD-İsrail ilişkileri güncellenmiştir. Daha seçim kampanyası esnasında Donald Trump İsrail ile ilişkilere verdiği öneme dikkat çekmiştir. Seçildikten sonra ise Trump, İsrail’e verdiği sözleri tutmaya başlamış, Filistinlilerin barış umudunu söndürmüştür. Ortaya atılan “Yüzyılın Antlaşması” isimli barış planı Filistinli bürokratlar tarafından kınanmıştır. Trump’ın özellikle Amerikan büyükelçiliğini Kudüs’e taşıması İsrail’i en memnun eden gelişmedir. Başbakan Netanyahu’nun siyasal krize sürüklendiği anlarda Başkan Trump’ın önemli adımlar attığı görülmüştür. Dolayısıyla bu çalışmada Demokrat Obama’nın, Cumhuriyetçi Trump’tan farklı bir Filistin-İsrail politikası izleyip izlemediği araştırılmıştır. Aslında Filistinlilerin iki başkan döneminde de bir kazanç elde etmediği, Başkan Obama’nın Filistin yanlısı olmadığı ve onun sadece sorunu daha adilane bir şekilde çözmek istediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Barack Obama, Donald Trump, İsrail, Binyamin Netanyahu

* Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi–TR, pinar.cankara@bilecik.edu.tr ORCID: 0000-0003-3739-4771

** Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi–TR, yavuz.cankara@bilecik.edu.tr ORCID:0000-0002-9553-9708

Barack Obama and Donald Trump: A Comparative Analysis of the Approaches of the Two Presidents

Pınar ÖZDEN CANKARA* & Yavuz CANKARA**

Received: 21/08/2021

Accepted: 24/01/2022

Citation: Cankara, P., Cankara, Y., “Barack Obama and Donald Trump: A Comparative Analysis of the Approaches of the Two Presidents”, Ortadoğu Etütleri (Middle Eastern Studies), 13-4 (2022):405-508

DOI: 10.47932/ortetut.985739

Abstract: The American-style presidential system has its own peculiarities. There are many factors that affect the foreign policy making process in the country. When Barack Obama took office, he created the impression that he wanted to solve the Palestinian-Israeli problem by taking into account the rights of the Palestinians. Hence, Palestinian bureaucrats thought that a two-state solution would be achieved under President Obama. However, Israel continued to open new settlements during the long negotiation process and also organized military operations in Gaza. Relations between President Obama and Prime Minister Netanyahu continued to be tense, especially because of the Iran issue. President Obama’s Iran policy has affected US-Israeli relations. Since President Obama did not want to appear to be keeping Israel in the background, he actually made actions and statements that were in the interests of Israel. Therefore, although President Obama was initially seen as pro-Palestinian, the United States continued to vote in favor of Israel in international organizations. US-Israel relations have been updated during the President Trump era. Even during the election campaign, Donald Trump drew attention to the importance he attaches to relations with Israel. After being elected, Trump started to keep his promises to Israel and extinguished the Palestinians’ hope for peace. The peace plan, called the “Deal of Century” was condemned by Palestinian bureaucrats. The most pleasing development for Israel is President Trump’s move of the American embassy to Jerusalem . It was seen that President Trump took important steps when Prime Minister Netanyahu was dragged into a political crisis. Therefore, in this study, it was investigated whether Obama, from the Democrat Party, followed a different Palestinian-Israeli policy than Trump, from the Republican Party. In fact, it has been concluded that the Palestinians did not gain anything during the two presidential terms, that President Obama was not pro-Palestinian, and he just wanted to solve the problem more equitably.

Keywords: Palestine, Barack Obama, Donald Trump, Israel, Benjamin Netanyahu

* Dr. Lecturer, Bilecik Şeyh Edebalı University–TR, pinar.cankara@bilecik.edu.tr ORCID: 0000-0003-3739-4771

** Dr. Lecturer, Bilecik Şeyh Edebalı University–TR, yavuz.cankara@bilecik.edu.tr ORCID:0000-0002-9553-9708

باراك أوباما ودونالد ترامب: تحليل مقارن لنهجي الرئيسين تجاه الصراع الفلسطيني الإسرائيلي

بينار أوزدن جانكارا* & يافوز جانكارا**

تاريخ القبول: 2022/01/24

تاريخ الاستلام: 2021/08/21

اقتباس: جانكارا، ب.، جانكارا، ي.، "باراك أوباما ودونالد ترامب: تحليل مقارن لنهجي الرئيسين تجاه الصراع الفلسطيني الإسرائيلي"، دراسات الشرق الأوسط، 405-508 (2022): 4-13

معرف الغرض الرقمي: ortetut.985739/10.47932

الملخص

يتميز نمط نظام الرئاسة في الولايات المتحدة الأمريكية بشكله الخاص المختلف عن غيره. فهناك العديد من العوامل التي تؤثر في عملية صنع السياسة الخارجية في البلاد. وعندما تولى باراك أوباما منصبه، أثار انطباعاً بأنه يريد حل المشكلة الفلسطينية الإسرائيلية مع أخذه في الاعتبار مراعاة حقوق الفلسطينيين. لهذا السبب، اعتقد البيروقراطيون الفلسطينيون أن حل الدولتين سوف يتحقق في عهد الرئيس أوباما. إلا أن إسرائيل خلال مرحلة المفاوضات الطويلة واصلت إنشاء مستوطنات جديدة ونفذت أيضاً عمليات عسكرية في غزة. وظلت العلاقات بين الرئيس أوباما ورئيس الوزراء نتنياهو متوترة، لاسيما بسبب المسألة الإيرانية. وأثرت سياسة الرئيس أوباما تجاه إيران على العلاقات الأمريكية الإسرائيلية. ولأن الرئيس أوباما لا يريد أن يظهر وكأنه يتجاهل إسرائيل، فقد قام في الواقع بأفعال وتصريحات راعت مصالح إسرائيل. لذلك، على الرغم من أن الرئيس أوباما كان يُنظر له في البداية على أنه مؤيد لفلسطين، إلا أن الولايات المتحدة استمرت في التصويت لصالح إسرائيل في المنظمات الدولية. أما في عهد الرئيس ترامب، فقد تم تحديث العلاقات الأمريكية الإسرائيلية. ولفت دونالد ترامب الانتباه إلى الأهمية التي يوليها للعلاقات مع إسرائيل، حتى خلال حملته الانتخابية. وبعد انتخابه، بدأ ترامب في الوفاء بوعوده لإسرائيل والقضاء على أمل الفلسطينيين في السلام. وأدانت السلطة الفلسطينية خطة السلام المسماة «صفقة القرن». وتعتبر خطوة نقل ترامب السفارة الأمريكية إلى مدينة القدس أكثر التطورات التي أرضت إسرائيل. ورأينا أن الرئيس ترامب اتخذ خطوات مهمة عندما وقع رئيس الوزراء الإسرائيلي نتنياهو في أزمة سياسية. لذلك، ستبحث هذه الدراسة، فيما إذا كان الديمقراطي أوباما اتبع سياسة مختلفة عن سياسة الجمهوري ترامب أم لم يتبع، فيما يتعلق بالصراع الفلسطيني الإسرائيلي. وفي الحقيقة، تم التوصل إلى نتيجة أن الفلسطينيين لم يحققوا أي مكاسب خلال فترتي الرئيسين، وأن الرئيس أوباما لم يكن مسانداً لفلسطين وكان فقط يريد حل المشكلة بشكل أكثر عدلاً.

الكلمات المفتاحية: فلسطين، باراك أوباما، دونالد ترامب، إسرائيل، بنيامين نتنياهو.

* دكتور عضو هيئة تدريس، جامعة بيلجيك شيخ اديب علي تركي، pinar.cankara@bilecik.edu.tr
رقم أوركيد: 0000-0003-3739-4771

** دكتور عضو هيئة تدريس، جامعة بيلجيك شيخ اديب علي تركي، yavuz.cankara@bilecik.edu.tr
رقم أوركيد: 0000-0002-9553-9708

Giriş

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kendine özgü bir yönetim modeli geliştirmiştir; başkanlık sistemi. Eyalet sistemi üzerine kurulu bu sistemde kritik karar alıcı başkanın kendisidir ve onun dış politika hakkında karar alma sürecine etki eden farklı faktörler bulunmaktadır. Örneğin; Başkan'a yardımcı olan bürokratik bir yapı bulunmaktadır. Dışişleri Bakanlığı, bu bakanlığın bürokratları, Ulusal Güvenlik Konseyi, kabine, iki kanatlı kongrenin Senatör ve Temsilciler Meclisi üyeleri, Kongrede bulunan komiteler, Yürütme Bürosu, Başkan Yardımcısı, siyasal partiler, baskı grupları ve lobiler başkana bu süreçte yardımcı olan veya onu etkileyen önemli mekanizmalardır. ABD Başkan'ı bir dış politika meselesi hakkında karar alırken, bu birimlerin hazırladıkları raporlardan ve getirdikleri önerilerden yararlanmaktadır. Ancak her başkan bu süreçten aynı oranda etkilenmemektedir. Başkan'ın psikolojik profili, kişisel önyargıları, değerleri ve benimsediği tutumlar da ister istemez sürecin bir parçası hâline gelmektedir. Politik psikoloji alanında yapılan araştırmalar duygular, kişisel özellikler, algılar ve liderlik tarzlarının bile dış politika yapım sürecine etki edebileceğini öne sürmektedir.¹

ABD'de son on yıla iki başkan damgasını vurmuştur; Barack Obama ve Donald Trump. 4 Kasım 2008'de yapılan seçimleri kazanarak, 20 Ocak 2009'da göreve başlayan Demokrat Başkan Obama, birinci görev süresi dolduktan sonra 2012 yılında tekrar seçimlere girerek kazanmıştır. Başkan Obama'nın ikinci görev süresi dolduğu için 2016 yılında tekrar seçimler yapılmış ve bu defa da Cumhuriyetçi Donald Trump seçimleri kazanarak, 20 Ocak 2017'de göreve başlamıştır.

İki farklı partiden seçimlere girip kazanan Başkan Obama ve Başkan Trump'ın İsrail politikaları ve Filistin-İsrail sorununa yaklaşımları söylemsel düzeyde farklılık göstermiştir. Şüphesiz her Amerikan Başkanı, kendisinden önce görev yapmış olan başkanın zamanından kalan sorunları devralmakta ve onlara çözüm bulmaya çalışmaktadır. Üstelik dış politikada olayların çok kısa sürede değişebildiği bir atmosfer de mevcuttur ancak ABD'nin, başkanın dışında kalıplaşmış bir dış politika yaklaşımı da bulunmaktadır. Başkanlar karar alırken Amerikan dış politikasında misyon anlayışına dayalı ideolojik bir yaklaşımla, kalıplaşmış bir süreklilik olduğunu da göz önünde bulundurmaktadır.² Örneğin; İsrail Devleti kurulduğundan beri ABD-

1 Costel Calin ve Brandon Prins, "The Sources of Presidential Foreign Policy Decision Making: Executive Experience and Militarized Interstate Conflicts." *International Journal of Peace Studies* 20, Sayı. 1, 2015, s. 18.

2 Gültekin Sümer, "Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü." *Uluslararası İlişkiler* 5, Sayı. 19, 2008, s. 132.

İsrail ilişkilerinin en zorlu koşullarda bile iyi bir seviyede tutulduğu göz önüne alınırsa, ABD'nin kalıplaşmış bir İsrail siyaseti olduğu ortaya çıkmaktadır. Buna karşılık ABD'nin Filistin sorununa yaklaşımı sistemdeki pek çok faktörden etkilenerek şekillenmektedir.

Bu çalışmanın amacı; iki farklı partiden gelen iki başkanın Filistin-İsrail meselesine nasıl yaklaştıklarını ortaya koymak ve bir yandan da ABD-İsrail ilişkilerinin aldığı seyri analiz etmektir. Araştırmada öncelikle başkanların politika yapım süreçlerine hangi mekanizmaların etki ettiğine bakılacak, sonra onların Filistin-İsrail uyuşmazlığına karşı nasıl bir tutum benimsedikleri ortaya konulacaktır. Şüphesiz iki Başkan aynı sürede başkanlık yapmamıştır ancak çalışmada bu husus göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmanın hipotezi uluslararası basında Filistin yanlısı bir başkan olarak etiketlenen Barack Obama'nın uygulamada hiç de Filistin yanlısı olmadığı oysa Donald Trump'ın tam bir İsrail yanlısı siyaset izleyen bir başkan olduğudur. Buna uygun olarak çalışmanın araştırma soruları şu şekilde belirlenmiştir; neden Barack Obama Filistin yanlısı olarak görülmektedir? Barack Obama Filistinlilerin lehine olacak hangi uygulamaları geliştirmiş ve hangi politikaları yürürlüğe koymuştur? Obama yönetimi İsrail'i Filistin halkının haklarını ihlal eden politikalarından vazgeçirmeyi başarabilmiş midir ve bunun için İsrail'e uygulanan bir yaptırım olmuş mudur? Başkan Obama hangi konularda İsrail'e geri adım atılabilmıştır? Donald Trump hangi uygulamaları yüzünden İsrail taraftarı olarak görülmektedir? Başkan Trump İsrail'in lehine olan ancak Filistinlilerin haklarını gözetken bir karar almış mıdır? Başkan Trump İsrail'i desteklemeye çalışmış mıdır? Çalışmada ortaya atılan hipotezi sınavan bu sorulara cevap üretilirken bir yandan da başkanların politikalarının Filistinli ve İsrailli yetkililer tarafından nasıl algılandığı da incelenmektedir. Ayrıca çalışmada İsrail iç siyasetinde yaşanan gelişmelerden de bahsedilmektedir. Çalışmada iki başkan döneminde gerçekleşen Filistin-İsrail meselesine ilişkin kritik gelişmeler kronolojik bir çerçevede ele alınarak olay incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Golstone Raporu, Batı Şeria Yahudi yerleşim yerleri sorunu, Filistin-İsrail müzakere süreci, Filistin'in Birleşmiş Milletler (BM) örgütüne tam üyelik başvurusu ve ABD'nin İran politikasının ABD-İsrail ilişkilerine yansımaları Başkan Obama döneminde olay incelemesi yapılan konulardır. Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak görüldüğünün ve ABD büyükelçiliğinin buraya taşınması kararının alınması, ABD'nin Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNWRA) ile Filistinli sivil toplum kuruluşlarına verdiği desteği kesmesi, ABD'nin Golan Tepelerini İsrail toprağı olarak gördüğünü açıklaması ve Yüzyılın Anlaşması ise Başkan Trump döneminde olay incelemesi yapılan konu başlıklarıdır.

Çalışma bu özellikleri ile literatüre önemli katkı sunmaktadır. İki başkanın ayrı ayrı Filistin politikasını analiz eden çalışmalar bulunmaktaysa da bu çalışmada yer alan hipotezi sınyayan bir çalışma bulunmadığından çalışma literatürdeki boşluğu dolduracak niteliktedir.

I. ABD’de Başkan’ın Dış Politika Karar Alma Sürecine Etki Eden Faktörler

ABD’de dış politikanın belirlenmesi ve yürütülmesinden kimin sorumlu olduğunu ortaya koyabilmek için bu yetkinin hangi organlara verildiğine bakmak gerekmektedir. Başkan ülkenin dış politikasından sorumludur ancak başta Dışişleri Bakanlığı olmak üzere bu süreçte başkana öneriler sunan farklı yapılanmalar da mevcuttur. Örneğin Senatoda Dış İlişkiler Komitesi olduğu gibi Temsilciler Meclisinde Uluslararası İlişkiler Komitesi bulunmaktadır.³

Ülkede dış politika yapım süreci beş aşamadan oluşmaktadır. Girdiler; yani uluslararası olaylar ya da iç politik baskılar gibi karar alıcıları harekete geçmeye zorlayan hususlar, karar verme aşaması, çıktılar; alınan kararların dış politik sonuçları, sonuçlar; “Bundan sonra ne olacak?” sorusuna verilen yanıtlar ve nihayet beşinci aşama olarak görülen geri bildirim kısmı. ABD’de bazı dış politika kararları doğrudan yürütme organı tarafından alınmış kararlara istinaden ortaya çıktığı gibi diğer bazı kararlar ise Başkan, bürokratlar, Başkan’ın danışmanları, Kongre üyeleri, baskı grupları temsilcileri, kamuoyu ve hatta yabancı ülke liderleri gibi hem hükümet hem de hükümet dışı aktörlerin arasında yaşanan gelişmeler sonucunda şekillenmektedir. Üstelik Amerikan tipi başkanlık sistemi dış politika alanında farklı düzeylerde katılımcılara alan açabilen, onları sürecin bir parçası hâline getiren bir içeriktedir.⁴

Teknik olarak Başkan Hamilton ile özdeşleşen federalizm, Başkan Jefferson ile bütünleşen cumhuriyetçilik, Başkan Jackson ve Başkan Wilson ile anılan demokrasi kavramları, yıllar içerisinde ABD’nin dış politika anlayışını şekillendirmişse de ülkenin hem iç siyasetinde yaşadığı başka gelişmeler hem de uluslararası sistemde yaşanan pek çok olay bu sürece etki etmiştir. Başkan dış politikanın şekillenmesinde önemli bir pozisyona sahiptir ancak Kongre bu aşamada hiç rol almıyor değildir. Kongrenin dış politika yapım sürecinde en çok eleştirildiği husus, Başkan’ın aldığı dış politika kararlarını onaylaması ve bu hususta girişken bir tavır sergilememesidir. Hatta bu yüzden: “ABD’de bir tane başkan ama iki tane başkanlık vardır. Bir tanesi iç işleri, diğeri dış

3 “Amerikan Hükümetinin Ana Hatları”, Embassy of the United States Ankara, (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2021), <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAnaHatlar/Hukümet.htm#b3>.

4 Ralph G. Carter, *Making US Foreign Policy: The Essentials*, Lynne Rienner Publishers, 2020, s. 3.

politika ve savunma içindir.” şeklinde özetlenebilecek “Çifte Başkanlık” teoremi bile geliştirilmiştir⁵.

Amerikan Anayasası'nın 1. maddesinin, 8. bölümü Kongrenin sahip olduğu yetkileri sıralamakta ve aslında Kongreye hükûmeti denetleme yetkisi vermektedir.⁶ Bu sebeple başkan aslında dış politika yapımında tüm gücü elinde bulunduran tek organ değildir. Olası bir savaş ya da ulusal kriz anlarında Kongre yetkiyi genellikle Başkana veriyor olsa da bu Kongrenin dış politika yapım sürecinden tamamen uzak olduğu anlamına gelmemektedir. Lakin dış politika yapımında Kongrenin rolü ve etkisi içinde bulunulan koşullara göre genişleyip daralarak değişebilmektedir.⁷ Her ne kadar realist kuram dış politika ile iç politika arasında ayrım yapıp, iç politikanın dış politikayı etkilemediğini söylese de ABD'de dış politika yapım sürecine bürokratik yapının dışında kamuoyu, medya kuruluşları, dini kuruluşlar, sendikalar, düşünce kuruluşları, insan hakları örgütleri, iş dünyası ve hatta azınlık gruplarının da etki ettiği görülmektedir.⁸ Bu nedenle ülkede iç politika ile dış politika arasındaki ince çizgi görünmez olmaktadır. ABD'de yaşayan azınlık grupları etnik kimliklerini kaybetmemekte ve aksine kendi ülkeleri ile ABD arasındaki siyasal ilişkilerin tesisinde lobiler üzerinden aktif bir tutum benimsemektedir. Amerikan tipi Başkanlık modeli aslında böylelikle ülkedeki azınlık gruplarının politika yapım sürecine katılabilmelerini sağlamaktadır.⁹ Bunun dışında bazı düşünce kuruluşları ve vakıfların bürokrat yetiştirmede ön plana çıkabildiği durumlar da yaşanmıştır. Örneğin; Rockefeller Vakfı'nın 1935 ile 1952 yılları arasında Mütevelli Heyeti ve Carnegie Uluslararası Barış Vakfı'nın (Carnegie Endowment for International Peace) yönetim kurulu başkanı olarak görev yapmış olan John Foster Dulles, 1953-1959 yılları arasında Dwight D. Eisenhower döneminde Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştır.¹⁰ Dolayısıyla ABD'de dış politika yapımı aslında çok katmanlı bir özelliktedir.

5 Tohid Asadi ve Marzieh Javadi Arjmand, “Presidential-Congressional Relations in US Foreign Policy Decision-Making: A Theoretical Treatise.” Вестник МГИМО-Университета 61, Sayı. 4, 2018, s. 220-221.

6 “Amerika Birleşik Devletleri Anayasası”, 2004, (Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021) <https://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/abd-anayasasi.pdf>.

7 Asadi ve Arjmand, a.g.e, s. 221.

8 Salah Oueslati, “U.S. Foreign Policy and the Complex Factors in the Decision-Making Process.” *Society* 51, 2014, s. 474.

9 Oueslati, a.g.e., 475.

10 “John Foster Dulles”, Biographical Directory of the United States Congress, (Erişim Tarihi: 08 Ocak 2021), <https://bioguideretro.congress.gov/Home/MemberDetails?memIndex=d000522>.

2. Başkan Obama Dönemi ABD'nin Filistin-İsrail Sorununa Yaklaşımı

2.1. Barack Obama'nın Birinci Başkanlık Yılları

2009 yılı Filistin-İsrail-ABD hattında önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönüm noktası oldu. Filistinliler, İsrail'in 27 Aralık 2008'de başlattığı ve 22 gün boyunca devam ettirdiği "Dökme Kurşun Harekâtı-Operation Cast Lead" ile ağır bir yıkım yaşadı. İsrail aniden gerçekleştirdiği operasyonda hava harekâtının yanı sıra 3 Ocak'ta bölgeye bir de kara operasyonu gerçekleştirdi.¹¹ İsrail Savunma Güçlerinden (İSG) alınan bilgilere istinaden Dışişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan raporda, operasyonda 1.166 kişinin hayatını kaybettiği ama bu sayının 709'unun terörist olduğu belirtildi.¹² Oysa 355'i çocuk, 100'ü kadın olmak üzere 1.315 kişi hayatını kaybetmişti.¹³ Barack Obama bu olaylar üzerine taraflar arasında zar zor ateşkes ilan edilmesinden üç gün sonra göreve başlamıştı.

Başkan Obama 21 Ocak 2009'da yani Beyaz Saray'daki ilk gününün sabahında ilk telefon görüşmesini Filistin Otoritesi Başkanı Mahmut Abbas, İsrail Başbakanı Ehud Olmert, Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek ve

11 Raphael S. Cohen vd., *From Cast Lead to Protective Edge: Lessons From Israel's War in Gaza*, (Rand Corporation, 2017), 24, (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2021), https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1888.html

12 "Operation Cast Lead: Humanitarian Aspects." Israel Ministry of Foreign Affairs, (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021), https://mfa.gov.il/MFA_graphics/MFA_Gallery/documents/CastLeadHumanitarianReport.pdf

13 Turgut Turhan, "Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İsrail'in Gazze Harekâtı", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 41, 2009, s. 162. Operasyonda hayatını kaybedenler ile ilgili farklı rakamlar rapor edildi. Örneğin Uluslararası Af Örgütü'nün raporuna göre 300'ü çocuk, yüzlercesi silahsız sivil olmak üzere 1400 Filistinli hayatını kaybetti. Bkz.: "Israel/Gaza Operation Cast Lead: 22 Days of Death and Destruction." Amnesty International, (2009), (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021), <https://www.amnesty.org/download/Documents/48000/mde150152009en.pdf>. "Operation Cast Lead Gaza Strip One Year After." International Federation for Human Rights, (2009), (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021), <https://www.fidh.org/IMG/pdf/IsraelPalestine533a-2.pdf>. Anadolu Ajansı ise 1436 kişinin hayatını kaybettiğini ve 5400 kişinin yaralandığını belirtti. Bkz.: Said İbicioğlu, "Gazze'de Dökme Kurşun Operasyonunun 8. Yılında Askeri Tören." Anadolu Ajansı, (2016), (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2021), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/gazgede-dokme-kursun-operasyonunun-8-yilinda-askeri-toren/715758>. İşgal Altındaki Topraklarda İsrail İnsan Hakları Bilgi Merkezi'nin (The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories) raporunda İsrail güvenlik güçleri tarafından yapılan operasyonda öldürülen Filistinlilerin toplam sayısı 1398, çocukların sayısı 345 ve kadınların sayısı 110 olarak verildi. Bkz.: "Fatalities During Operation Cast Lead." The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories, (2009), (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2021), <https://www.btselem.org/statistics/fatalities/during-cast-lead/by-date-of-event>. Öte yandan BM Örgütü Özel Raportörü Richard Falk da konuyla ilgili bir rapor hazırlayarak Genel Kurul'a sundu ve alanda bulunan gazeteciler ve tanıklar tarafından İsrail'in savaş suçu izlediğine ilişkin iddialar olduğundan raporunda söz etti. Bkz.: "Situation of Human Rights in the OPT/Aftermath of Operation Cast Lead – Sp. Rapporteur (Falk)." United Nations, (2009), (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2021), <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-189696/>.

Ürdün Kralı Abdullah ile yaptı.¹⁴ 17 Ocak'ta İsrail'in tek tarafı olarak ateşkes ilan etmesinden sonra Başkan Obama'nın bu tür bir eylemde bulunması aslında yeni iktidarın bu konuya vermiş olduğu önemi gösterdi. Hatta Başkan Obama'nın ilk Başkan Abbas'ı aradığı öne sürüldü.¹⁵ 22 Ocak 2009'da Başkan Obama Ortadoğu Özel Temsilcisi olarak George Mitchell'ı atadı. Mitchell etnik köken olarak bir Arap-Amerikalıydı ve bu atama biraz da simgeseldi. Başkan George W. Bush zamanında İsrail'in işgal edilmiş topraklarda Yahudi yerleşimcilere yeni alanlar açma politikasını durdurması gerektiğine ilişkin bir rapor sunmuş olması, Mitchell'ın bu göreve getirilmesini Filistinlilerin olumlu bulmasına yol açtı. Mitchell atanmasının ardından yaptığı bir konuşmada Amerikan yönetimi olarak İsrail Devleti'nin yanında bir Filistin Devleti'nin oluşturulabileceğini düşündüklerini, çatışmaların müzakereler ile sona erdirilebileceğini ifade etmiştir.¹⁶ Bu kritik atamanın ardından İsrail'in ABD Büyükelçisi Sallai Meridor bir açıklama yaparak hem İsrail hem de diğer bölge devletleri için barış ve güvenliğin tesis edilmesinde kendisi ile birlikte çalışmayı umut ettiğini belirtmiştir. Ancak taraflar arasında barış yapılmasını istemeyen radikal İsraili bazı gruplar bu atamadan memnun olmamıştır.¹⁷ Başkan ise bürokratik kadrosunu oluşturmaya başlamıştır.

Öte yandan 2009 yılının ilk çeyreği İsrail iç siyaseti için kritik bir virajdı. Gazze Operasyonu'nun yarattığı atmosfer henüz dinginleşmemişken, 10 Şubat 2009'da İsrail'de Knesset için genel seçimler yapıldı. Normalde dört yılda bir yapılan seçimler, Başbakan Ehud Olmert'in yolsuzluk söylemleri yüzünden istifa etmesi ve onun yerine Kadima Partisinin yeni başkanı olan Tzipi Livni'nin 26 Ekim'de hükümet kuramadığını açıklaması üzerine erken bir tarihe alındı.¹⁸ İsrail'de yaşanan uluslararası mali kriz de seçimi yaratan faktörlerden biri oldu. Seçim sonucunda hiçbir parti ülkede hükümet kurmak için gerekli olan 120 sandalyeden 61'ini tek başına alamadı ve ülke koalisyon hükümetlerinin kurulması gereken bir sürece sürüklendi. Seçimde Gazze'de yapılan operasyonlara karşı çıkan ve Filistinliler ile barışı savunan merkez sol partiler ise başarısız oldu. Likud Partisi Lideri Binyamin Netanyahu

14 Janice J. Terry, "Unrequited Hope: Obama and Palestine." *Arab Studies Quarterly* 39, Sayı.3, 2017, s. 897.

15 Robert Farley, "Obama's First Call As President to Any Head of State was to Mahmoud Abbas, Leader of Fatah." 2009, (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021), <https://www.politifact.com/factchecks/2009/may/08/chain-email/one-obamas-first-calls-was-palestinian-leader-and-/>

16 Elise Labott ve Ed Henry, "First 100 Days: George Mitchell Named Special Envoy for the Middle East." CNN Politics, 2009, (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2021), <https://edition.cnn.com/2009/POLITICS/01/22/obama.mitchell/>.

17 George Mitchell, Jewish Virtual Library, 2011, (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2021), <https://www.jewishvirtuallibrary.org/george-mitchell>.

18 "Elections in Israel-February 2009." Israel Ministry of Foreign Affairs, (2009a), (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021), https://mfa.gov.il/mfa/aboutisrael/history/pages/elections_in_israel_february_2009.aspx

32. İsrail hükûmetini kurmayı başardı.¹⁹ Yaklaşık on yıllık bir aradan sonra taraflar arasında müzakere yapılmasına karşı olan duruşu ile muhafazakâr Netanyahu yeniden siyaset sahnesindeki yerini aldı.²⁰ 18 Mayıs 2009'da Başbakan Netanyahu ile Başkan Obama Beyaz Saray'da görüştü.²¹ Başbakan Netanyahu, Başkan Obama ile olan bu ilk resmi görüşmesinde Filistinliler ile müzakereye hazır olduklarını ancak eğer bu yapılacaksa Filistinlilerin İsrail'i bir Yahudi devleti olarak tanımaları gerektiği hususundaki görüşlerini ilettiler. Görüşmede ele alınan bir diğer konu ise İran'dı. İsrail tarafı Başkan Obama'nın Başkan Bush gibi tam bir İsrail destekçisi olarak hareket etmeyecek olmasından endişe duyduğu için Başbakan Netanyahu görüşmede yeni başkanın tavrını algılamaya çalıştı.²² Ancak Başkan Obama; "İsrail'in bağımsız bir Yahudi devleti olarak güvenliğinin sağlanması ABD'nin ulusal güvenliğinin çıkarıdır. İsrail'in güvenliği her şeyden önemli." diyerek, bu kaygıları azalttı. Başbakan Netanyahu ise iki ülkenin de terör rejimleri ve örgütleri nedenleriyle aynı tehditler ile karşı karşıya olduklarını, hatta en büyük sorunun İran'ın nükleer faaliyetleri olduğunu belirtti.²³ Böylelikle İsrail tarafı daha ilk temaslarda İran meselesini gündeme taşıdı.

Oval Ofis'te gerçekleşen bir diğer görüşme ise 28 Mayıs'ta Mahmud Abbas ile Başkan Obama arasında yapılan resmi temastı. Başkan Obama bu görüşmede kısaca; iki devletli çözümden, bir Filistin devleti için zemin hazırlamak gerektiğinden, iki tarafın da yükümlükleri bulunduğundan, Batı Şeria'da güvenliğin tesisinin öneminden ve diğer Arap devletlerinin de iki devletli çözümü desteklemeleri gereğinden söz etti.²⁴ Mahmud Abbas ise yol haritasına uygun hareket ederek yükümlülüklerini yerine getirdiklerini eğer İsrail işgal ettiği tüm Filistin, Suriye ve Lübnan topraklarından çekilecek olursa diğer Arap devletlerinin İsrail ile ilişkileri normalleştirmeye hazır olacaklarını belirtmiştir. Bölgede istikrarın sağlanabilmesi için Batı Şeria'da

19 Mario Sznajder, "The 2009 Elections in Israel. Mediterranean Politics/Middle East." 2010, s. 183-185, (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021), <https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2021/03/The-2009-Elections-in-Israel.pdf>

20 Süleyman Seydi, "İsrail Seçimlerinin Ortadoğu Barış Sürecine Etkisi." *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 21, 2010, s. 310.

21 Ian J. Bickerton ve Carla L. Klausner, *A History of the Arab-Israeli Conflict*, New York: Routledge, 7. Baskı, 2016, s. 421.

22 Sherly Gay Stolberg, "Obama Tells Netanyahu He Has an Iran Timetable." (2009), (Erişim Tarihi: 31 Ocak 2021), <https://www.nytimes.com/2009/05/19/world/middleeast/19prexy.html>

23 "Remarks by PM Netanyahu and US President Obama." Israel Ministry of Foreign Affairs, 2009b, (Erişim Tarihi: 31 Ocak 2021), https://mfa.gov.il/mfa/pressroom/2009/pages/pm_netanyahu_meets_us_pres_obama_18-may-2009.aspx

24 "Remarks by President Obama and President Abbas of the Palestinian Authority in press Availability." The White House Office of the Press Secretary, 2009, (Erişim Tarihi: 01 Şubat 2021), <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-obama-and-president-abbas-palestinian-authority-press-availabilit>

güvenliği sağladıklarını da vurgulayan Başkan Abbas böylelikle bir yandan da kalıcı barış için öncelikleri olan şartları sıralamıştır.²⁵

4 Haziran 2009'a gelindiğinde Başkan Obama resmi ziyaret kapsamında Mısır'a gitmiştir. Kahire Üniversitesinde bir konuşma yapan Başkan hem tüm İslam dünyasına seslenmiş hem de Filistin-İsrail sorunu ile ilgili olarak önemli açıklamalar yapmıştır. ABD'nin İsrail ile kırılamaz bağları olduğunu söyleyen Başkan Obama, İsrail'i yıkmakla tehdit etmenin uygunsuzluğuna dikkat çekmiştir. Başkan bir yandan da Filistinlilerin bir vatana sahip olabilmek için çektikleri acılara gönderme yapmıştır. Mülteci kamplarında hayata tutunmaya çalışan Filistinlilerin barış ve güven ortamında yaşamak istediklerine değinmiştir. Hatta Başkan, ABD'nin Filistinlilerin kendi devletlerinde insan onuruna yaraşan bir hayat sürme taleplerine arkasını dönmeyeceğini söyleyerek, Filistin halkı için umut vaat eden bir yaklaşım sergilemiştir. Başkan konuşmasında kendisinin bunu başarmak için çalışacağını söylemiştir ancak bir yandan da Filistinlilere yine şiddetten vazgeçmeleri çağrısı yapmıştır. Filistin halkının birlik olabilmesi için Hamas'ın silahlı mücadeleyi bırakması gerektiğini söyleyen Başkan, İsrail'in de Filistin devletinin varlığını kabul etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla Başkan Obama İsrail Devleti'nin meşruluğunun tanınması ve Filistinlilerin de kendilerini yönetebilmeleri için kurumlarını tesis etmeleri gerektiğini düşünmektedir²⁶.

Başkan'ın Mısır'da yaptığı bu tarihi konuşma Filistinliler için yine bir umut olmuştur çünkü Filistin halkı uzun bir zaman sonra bu çatışmanın sona erdirilmesinde ABD'nin belki de tarafsız bir arabulucu olabileceğini düşünmüştür. Dışişleri Bakanı Hillary Clinton Filistin ile İsrail arasında müzakereler yapılabileceğini belirtmiş ama Hamas her ne kadar Gazze'de seçimleri kazanmış ve siyasal sürecin bir parçası olmuşsa da hâlâ İsrail'in varlığını reddetmeye devam ettiği için, onların bu aşamanın bir parçası olamayacağını açıklamıştır. Özel Temsilci Mitchell ise Dışişleri Bakanı'ndan farklı bir yol izlemiştir. O, ABD'nin 2002 yılında yapılan ve "Arap Ligi Barış Girişimi" ya da "Suudi Girişimi" olarak da anılan, İsrail başta Golan Tepeleri olmak üzere 1967'de işgal ettiği topraklardan çekilirse ve Arapların şartlarını kabul ederse Arap devletlerinin İsrail ile ilişki kurabileceklerini belirttikleri planın müzakerelere dâhil edilmesini kabul edebileceğini söylemiştir.²⁷ Özel Temsilci, Filistin-İsrail sorununda kalıcı barışın ancak kapsamlı bir bölgesel katılım ile yapılabileceğini bilmekteydi ve Arap Ligi Barış Girişimi'nin dâhil

25 The White House Office of the Press Secretary, "Remarks by President."

26 "The President's Speech in Cairo: A New Beginning." The White House Archives, 2009, (Erişim Tarihi: 02 Şubat 2021), <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/presidents-speech-cairo-a-new-beginning>

27 "Arab Peace Initiative: Full Text." *The Guardian*, 28 Mart 2002.

edilmesi planı tam olarak bu hedefi sağlamayı amaç edinmekteydi. İsrail Batı Şeria’da Yahudilere yeni yerleşim yerleri açmaya devam ederse bu taraflar arasında kalıcı bir barışı engellerdi çünkü Batı Şeria Filistin Devleti’nin topraklarıydı.²⁸

2.1.1. Goldstone Raporu

2009 yılında yaşanan başka önemli gelişmeler de oldu. Örneğin 29 Eylül’de “Goldstone Raporu” olarak geçen belge, Cenevre’de BM İnsan Hakları Konseyi’nde sunuldu. Güney Afrikalı Yargıç Richard Goldstone araştırma komisyonunun başkanı olduğu için kendisinin soyadı ile anılan raporda İsrail’in “Dökme Kurşun Operasyonu” esnasında endüstriyel yapılarda, gıda üretiminde, su tesisatlarında ve kanalizasyon sisteminde, tesis ve konutların yıkılmasıyla sonuçlanan çeşitli olayları inceledi ve İsrail’in derin insan hakları ihlallerinde bulunduğunu ve savaş suçu işlediğini rapor etti. Bunların yanı sıra raporda İsrail kontrolü altındaki Gazze’de ve aynı zamanda İsrail’de gözetim altında tutulan kişilerin maruz kaldıkları muamelelerin işkence teşkil ettiğini düşündükleri ve bu tür ihlallerin de aynı zamanda savaş suçu oluşturduğu ifade edildi. Aynı zamanda İsrail’in Gazze’de sivil yerleşim yerlerine fosfor bombası atması ve Gazze’de gıda depolarını hedef alması nedenleriyle de insanlığa karşı suç ve yine savaş suçu izlediği rapor edildi.²⁹

Öte yandan raporda aşırılık yanlısı Filistinlilere ilişkin de tespitler yapıldı. Filistinli sivillerin canlı kalkan olarak kullanılmalarının insancıl hukuk tarafından yasaklandığına dikkat çekilerek, sivillerin yaşam haklarının riske atılması da insanlık dışı muamele olarak nitelendirildi ve Hamas’ın canlı kalkan kullanan Filistinli savaşçıların da uluslararası insancıl hukuku ihlal ettiği vurgulandı. Raporda Filistinli silahlı gruplar tarafından güney İsrail’de sivil nüfusun yoğun olduğu ve askerî hedefin bulunmadığı yerlere yapılan roketli saldırılar; “sivil bir nüfusa karşı kasıtlı bir saldırı” olarak nitelendirilmiş ve bu fiillerin de savaş suçu ve insanlığa karşı suç teşkil edebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla raporda aslında hem İsrail, hem de Hamas başta olmak üzere Filistinli silahlı gruplar savaş suçu işlemekle itham edilmiştir.³⁰

Goldstone raporu BM Genel Kurulunda Türkiye’nin de aralarında yer aldığı 114 devletin olumlu oyuyla, ABD ve İsrail’in aralarında bulunduğu

28 Terry, a.g.e., s. 898.

29 “United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict.” Human Rights in Palestine and Other Occupied Arab Territories: Report of the United Nations Fact-Finding Mission on the Gaza Conflict, (2009), (Erişim Tarihi: 02 Şubat 2021), file:///C:/Users/9480/Downloads/A_HRC_12_48-EN.pdf

30 Human Rights in Palestine and Other Occupied Arab Territories: Report of the United Nations Fact-Finding Mission on the Gaza Conflict, “United Nations Fact”.

18 olumsuz oya ve İngiltere, Fransa ve Rusya gibi 44 devletin verdiği çekimser oya rağmen 6 Kasım 2009'da alınan bir karar tasarısı ile kabul edilmiş oldu.³¹ Arap devletleri raporu önemserken, Başkan Obama raporun etkilerini silikleştirmeye çalıştı. Mahmut Abbas ve Filistin otoritesi ise adeta “ekonomik barış” karşılığında, ABD'nin Goldstone raporunu göz ardı etme yönündeki baskısı altında çok zor bir sürece sürüklendi. Filistin ve Arap medyası Mahmud Abbas'ı bu tavrı nedeniyle yoğun eleştiriye tabi tuttu ve meşru Filistin yönetimini zayıf olmakla itham etti.³²

2.1.2. Batı Şeria Yerleşim Yerleri Sorunu ve Taraflar Arası Barış Görüşmeleri Süreci

2000'li yıllarda yaşanan gelişmeler neticesinde İsrail'in imajı zarar görmeye başladı. Aslında bir süredir barış görüşmelerine ara verilmişken 24 Kasım 2009'da Başbakan Netanyahu bir adım attı ve Batı Şeria'da on ay süre ile yeni konut inşaatlarının yapılmayacağını duyurdu.³³ Bu aslında kısmi bir dondurma kararıydı. Başkan Obama Başbakan Netanyahu'nun kararını olumlu bulmakla birlikte, onun üzerinde baskı kurmaya devam etti. İsrail'in dondurma kararı aslında yetersizdi çünkü karar Batı Şeria için geçerliydi ancak Kudüs'ü kapsamamaktaydı. Üstelik yaklaşık olarak sayıları 3000 civarında olan mevcut inşaatlar da devam edecekti. Başbakan Netanyahu bu kararlarının “zor ve acı verici” olduğunu söylese de Filistinliler yetersiz bularak, BM Örgütü nezdinde yerleşim yerlerinin hukuksuzluğuna karşı faaliyetlerde bulunmaya devam ettiler. Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ise İsrail'in aldığı bu kararın taraflar arasında barış görüşmelerinin ilerlemesine yardımcı olacağını belirtti. Oysa Filistin Başbakanı Salam Fayyad, İsrail'in bu kararının Filistinlileri görüşmelere geri döndürmeyeceğini, Kudüs'ün dışlanmasının kabul edilemeyeceğini ifade etmişti. Özel Temsilci Mitchell ise; “Şimdiye kadar ilk kez bir İsrail hükûmeti Batı Şeria yerleşimlerinde konut onaylarını ve tüm yeni konut birimleri ve ilgili altyapı inşaatlarını durduracak. Bu olumlu bir gelişme.” şeklinde bir yorum yapmıştı.³⁴ Görüldüğü üzere tarafların ortak bir noktada buluşabilmesi oldukça güçlü ve bu nedenle de sorun çözümlenememekteydi.

31 “BM Genel Kurulu'ndan Goldstone Raporu'na Onay”, *Dünya Gazetesi*, 6 Kasım 2009.

32 Marc Lynch, “What was the Obama Administration Thinking with the Goldstone Report?”, *Foreign Policy*, 4 Kasım 2009.

33 Başbakan Netanyahu'nun alınan moratoryum kararı ile ilgili açıklaması için bkz.: “Statement by PM Netanyahu on the Cabinet Decision to suspend new construction in Judea and Samaria”, *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 25 Kasım 2009.

34 Ethan Bronner ve Mark Lander, “Israel Offers a Pause in Building New Settlements”, *The New York Times*, 26 Kasım 2009.

İsrail Dışişleri Bakanlığı konu ile ilgili bir açıklama yaptı ve alınan moratoryum kararı ile İsrail'in barış görüşmelerinde çok önemli bir adım attığı belirtildi. Hatta bakanlığa göre Filistinlileri yeniden müzakere masasına oturtmaya çalışan sekiz aylık Netanyahu hükûmetinin kendisiydi. Bakanlık bir yandan da İsrail seçimleri öncesinde Filistinlilerin tek taraflı olarak müzakereleri askıya aldığına dikkat çekmekte ve İsrail'in yeniden ilişki tesisi için bir ön koşul koymadığını vurgulamaktaydı. Bakanlık, ülkenin komşularıyla olan sorunlarını çözümlenmek istediğini ve hatta Başbakan Netanyahu'nun bu moratoryum kararından önce de müzakere sürecini başlatabilmek için çeşitli adımlar attığını vurguladı.³⁵ İsrail barışa yanaşmayan taraf olarak etiketlenmek istememekteydi ancak Filistinliler bu süreçte İsrail'in girişimlerini yetersiz bulmuştu.

8 Mart 2010'da bu defa ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden Filistin-İsrail arasında duran barış sürecini yeniden canlandırabilmek umuduyla İsrail'e giderek, beş gün sürecek temaslarını başlattı. Böylelikle Başkan Yardımcısı Biden, İsrail'i ziyaret eden en üst seviyedeki Amerikalı yetkili oldu.³⁶ Taraflar arasında müzakere sürecinin yeniden alevlenmesi beklenirken 9 Mart'ta İsrail İçişleri Bakanlığı Doğu Kudüs'te Yahudiler için 1600 yeni yerleşim yerinin yapılacağını duyurdu ve bunun üzerine gündem bir anda değişti. ABD ile İsrail arasında diplomatik kriz oluştu. 10 Mart'ta Ramallah'da Başkan Abbas ile görüşen Başkan Yardımcısı Biden bu yeni gelişme üzerine müzakerelerin yapılabilmesi için meselenin karmaşık hâle getirilmemesinin iki tarafın da görevi olduğunu vurgulamış ve İsrail'in son açıklamalarının güven olgusunu baltaladığına dikkat çekmiştir. ABD tam da İsrail'e İran'ın nükleer faaliyetlerine karşı güvence vermek üzereyken İsrail'in yeni yerleşim yerleri yapılacağını açıklaması görüşmelerin iklimini değiştirmişti. Mahmut Abbas'ın Yardımcısı Nabil Abu Rdainah, taraflar arasında müzakere sürecinin işleyebilmesi için ABD'nin İsrail'e baskı yapması gerektiğinin altını çizdi.³⁷

Dışişleri Bakanı Hillary Clinton da İsrail'in aldığı bu karar üzerine bir yorum yaptı. Bu defa lobiler ile temas gündeme geldi. 22 Mart'ta ülkede bulunan en önemli Yahudi lobisi olan AIPAC (American Israel Public Affairs Committee- Amerika İsrail Halkla İlişkiler Komitesi) tarafından düzenlenen bir konferansta konuşma yapan Dışişleri Bakanı Clinton iki ülkeyi tehdit eden güçlerin aynı olduğunu, İsrail'in güvenliğinin sağlanmasının ABD'nin de güvenliğini tesis edeceğini, Başkan Obama'nın göreve atandığı ilk günden

35 "Behind the Headlines: The ten month Israeli moratorium on settlement building." *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 26 Kasım 2009.

36 "US Vice Presindet Arrives in Israel for Regional Peace Efforts." *People's Daily Online*, 9 Mart 2010.

37 Adam Entous ve Mohammed Assadi, "Biden Scolds Israel over Settlement Plan", Reuters, 10 Mart 2010.

İtibaren İsrail'in güvenliğinin sağlanmasına yardımcı olduğunu belirtmiş ve hatta Ortadoğu'da ilerleme sağlamak için ABD ve İsrail arasında güvenlik açığının olmaması gerektiğini söylemiştir. Dışişleri Bakanı Clinton diplomatik açmazı çözmek için ülkesinin İsrail'in güvenliğine ve geleceğine olan yaklaşımının sarsılmaz ve kalıcı olduğunu vurgulamıştır. Dışişleri Bakanı Clinton'ın konuşmasında kullandığı çarpıcı ifadelerden bazıları şu şekildedir³⁸:

“2008'deki konferansta Barack Obama'nın başkan olarak İsrail'in iyi bir dostu olacağını söyledim.... Ve Başkan olarak İsrail'i hem sözlü olarak hem de fiilen destekledi. Başkan Obama'nın liderliğinde biz savunma görüşmelerini canlandırdık, İsrail'in niteliksel askerî üstünlüğünü sağlama çabamızı iki katına çıkarttık ve yıllık yaklaşık olarak 3 milyar dolarlık askerî yardım sağladık. Yardımları 2010 yılında arttırdık ve 2011 yılı için yeni bir artış talebinde bulunduk. Ve bilmenizi istediğim bir şey daha var; 1000'den fazla Amerikan askerî geçtiğimiz sonbaharda düzenlenen Juniper Kobra balistik füze savunma tatbikatlarına katıldı. Bu, şimdiye kadar yapılmış en büyük tatbikattı. Başkan Obama barışı sağlamayı ve İsrail için tanınmış güvenli sınırlar oluşturmayı üst seviye bir yönetim önceliği hâline getirdi. ABD aynı zamanda uluslararası kuruluşlarda antisemitizm ve İsrail'in meşruiyetine karşı koyma girişimlerine karşı mücadeleye öncülük etti. Durban Konferansı boykotuna öncülük ettik ve Goldstone raporuna karşı defalarca olumsuz oy kullandık. Bu yönetim her zaman İsrail'in kendini savunma hakkının yanında duracaktır.”

Dışişleri Bakanı Clinton'ın bu açıklamaları ABD-İsrail ilişkilerinin diplomatik açmazda olduğu bir sırada AIPAC lobisinin düzenlediği bir yıllık toplantıda yapılmış olması çok önemlidir ve bu nedenle de semboliktir. Dışişleri Bakanı burada da Hamas'a seslenmiş ve yine şiddeti bırakarak İsrail'i tanımlarını ve yapılmış anlaşmalara uymadıkları sürece de müzakere sürecinin bir parçası olamayacaklarını söylemiştir. ABD, İsrail kendi sözünü tutmadığında bile ona destek sunmaktadır. Dahası ABD üst düzey bürokratının ağzından, Başkan Obama'nın görevdeki ilk gününden beri İsrail'i koruyup, kollayan bir tavır benimsediğini kabul etmektedir. Öte yandan Dışişleri Bakanı konuşmasında Filistinliler lehine olarak görülebilecek birkaç açıklama da yapmıştır. Örneğin bakanın İsrail için tek geçerli çözüm yolunu iki devletli

38 y.a.y.,“Secretary of State Hillary Clinton, Address at Annual Aipac Policy Conference.” *Journal of Palestine Studies* 39, Sayı. 4, (2010), 176-177, <https://doi.org/10.1525/jps.2010.xxxix.4.176>

bir çözüm olarak gördüklerini söylemesi ve Filistin'in 1967 sınırlarına dayanan bağımsız ve yaşatılabilir bir devlet kurmasının müzakereler ile sağlanabileceğini burada da belirtmesi Filistinliler için önem arz eden açıklamalardır. Dışişleri Bakanı ayrıca Doğu Kudüs ve Batı Şeria'daki yeni yerleşim yerleri açılması mevzusuna da değinmiş ve İsrail'in bu tavrının hem müzakereleri tehlikeye attığını hem de ABD'nin barış sürecindeki rolünü sekteye uğratarak güvenilirliği sarstığını ifade etmiştir³⁹.

Bu konuşmadan iki gün sonra, 24 Mart 2010'da Beyaz Saray'da Başkan Obama Başbakan Netanyahu ile yine bir araya geldi. Üç saatten fazla süren görüşmelerde Başkan Obama bir kez daha İsrail'i barış görüşmelerine yeniden başlamaya ikna edebilmek için diplomatik baskı uyguladı. Bu görüşmeye de İsrail'in yaptığı yerleşim yerleri sorunu damgasını vurdu ve Başkan Obama bir kez daha Başbakan Netanyahu'ya bu şekilde davranmamaları yönünde çağrıda bulundu. İki taraf yapılan görüşmenin ardından ortak bir basın toplantısı düzenlemedi.⁴⁰ Yeni yapılacak 1600 konut projesi ABD-İsrail-Filistin hattında gerilimi üst seviyeye çıkartmış oldu.

2010 yılında İsrail hattında yaşanan bir başka önemli gelişme 31 Mayıs'ta Gazze'ye insani yardım götürmek isteyen Mavi Marmara gemisinin başına gelenlerdir. Gemi İsrail komandolarının gerçekleştirdiği askerî harekâta maruz kalınca, bu defa Türkiye-İsrail ilişkileri gerginleşmiş ve Gazze'nin İsrail blokajı altında olan hâli uluslararası basın gündemine girmiştir. Oluşan baskı sonucunda 20 Haziran'da Başbakan Netanyahu Gazze blokajının hafifletileceğini açıklamak zorunda kaldı. 6 Temmuz 2010'da ise Beyaz Saray'da Başkan Obama ile Başbakan Netanyahu görüştü. Başkan Obama, Başbakan Netanyahu'nun barış taraftarı olduğunu ve hatta bu uğurda risk almaya da hazır olduğunu düşündüğünü söylerken Başbakan Netanyahu yaptığı açıklamada ABD'nin İran'ın nükleer silah geliştirme faaliyetlerini önlemeye yönelik politikalarından duydukları memnuniyeti dile getirmiştir.⁴¹ Görüşmede dikkat çeken husus, iki tarafında da aralarında uzlaşmazlık yaratan bir husus olan Yahudi yerleşim yerlerinin genişlemesi meselesinden söz etmemeleridir. Başbakan Netanyahu, kendilerinin barış yanlısı olduklarını söyleyip Filistinliler ile doğrudan görüşmelere başlanabileceğini söyledi. Mart ayında gerginleşen ABD-İsrail ilişkileri tam anlamıyla henüz düzeltilemediyse de bir parça yumuşatılmış oldu.⁴² Ancak yerleşim yerleri meselesi hâlâ askıda

39 y.a.y., "Secretary of State.", 178-179.

40 "Netanyahu Obama Meet at White House." *CNN Politics*, 24 Mart 2010.

41 "Remarks by PM Netanyahu and US President Obama." *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 6 Temmuz 2010.

42 Chris McGreal, "Obama and Netanyahu Put Fallout Behind Them at Talks." *The Guardian*, 6 Temmuz 2010.

kalmış bir konuydu. İsrail hâlâ İran meselesini masada tutmaktaydı.

26 Eylül 2010'da İsrail'in yerleşim yerlerine ilişkin aldığı moratoryum kararının süresi dolacaktı ve Başbakan Netanyahu 12 Eylül'de bir açıklama yaptı ve var olan kısıtlamaların devam etmeyeceğini, sürece göre belki ileride birtakım sınırlandırmalar yapılabileceğini söyledi. Böylelikle Filistin-İsrail barış müzakerelerinde bir fırsat daha ıskalandı.⁴³ Dışişleri Bakanı Clinton bu gelişmenin üzerine üç gün boyunca Filistinli ve İsrailli liderler ile görüşmelerde bulunarak, süreçteki tıkanıklığı tarih dolmadan aşmaya çalıştı. Mısır'da Özel Temsilci Mitchell'in de katıldığı bir toplantı düzenlendi. Dışişleri Bakanı Clinton ülkesinin İsrail'in moratoryum süresini uzatacaklarını düşündüğünü söylese de durum değişmedi. Özel Temsilci Mitchell ise 2 Eylül'den beri taraflar görüşerek sorunu çözümlenmeye çalıştığı hâlde süreç tıkanacak olursa, bunun sorumlusunun ABD olmayacağını belirtti.⁴⁴ 16 Eylül'de Amman'da yaptığı basın açıklamasında Dışişleri Bakanı Clinton tarafların zor kararlar vererek temel sorunları yine de bir yıllık bir süreçte çözebileceklerine inandığını söylese de durum değişmedi.⁴⁵ Başkan Obama Filistinlileri zorlarken, Başbakan Netanyahu'nun yaptığı bu eylem, Amerikan diplomasisinin etkinliğinin de sorgulanmasına yol açtı.⁴⁶ Üstelik Başbakan Netanyahu sürenin sona erdiği 26 Eylül'de bir açıklama daha yaparak, Filistin tarafını hızlandırılmış görüşmeler yapmaya davet etti.⁴⁷ Başkan Obama'nın moratoryum süresinin uzatılması çağrılarını kulak ardı eden Başbakan Netanyahu böylelikle süreci tıkadı. Bu gelişmelerin üzerine BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon New York'ta yapılan Genel Kurul oturumlarının aralarında İsrail Dışişleri Bakanı Avigdor Liberman'a yaşananlardan duyduğu hayal kırıklığını dile getirdi.⁴⁸

2010 yılı yitirilen önemli bir fırsattı çünkü aslında taraflar sıcak çatışmadan uzak kalabilmişti. İsrail Güvenlik Ajansının 2010 yılı raporuna göre bu yıl İsrail'in maruz kaldığı terör olaylarında bir düşüş yaşanmıştı. 2009 yılında "Dökme Kurşun Operasyonu" nedeniyle İsrail'e yapılan terör saldırısı 1.354 gibi yüksek bir rakam iken⁴⁹, 2010 yılında bu rakam 798'e düşmüştü.⁵⁰ Taraflar arası müzakere süreci aslında barışçıl yollardan yürümekteydi. Hem

43 "Israel to End Settlement Moratorium." *Al Jazeera*, 10 Eylül 2010.

44 "Ortadoğu Görüşmeleri Çıkmazda.", *Deutsche Welle*, 14 Eylül 2010.

45 Jeffrey Heller, "Mideast Talks Still Under Threat After Clinton visit.", *Reuters*, 16 Eylül 2010.

46 Josh Ruebner, *Shattered Hopes: Obama's Failure to Broker Israeli-Palestinian Peace*, London: Verso Publication, 1. Baskı, 2013.

47 Ari Rabinovitch, "Israeli settlement freeze ends with peace talks in doubt", *Reuters*, 26 Eylül 2010.

48 "Ban 'disappointed' at Israel's move not to extend settlements moratorium.", *UN News*, 27 Eylül 2010.

49 Bu saldırıların 378'i Dökme Kurşun Operasyonu sırasında gerçekleşmişti. Bu operasyon dışarıda tutulursa aslında 2009 yılında da İsrail'in maruz kaldığı terör eylemlerinde düşüş yaşanmaktaydı.

50 "Data and Trends in Terrorism." Israel Security Agency, (2010), (Erişim Tarihi: 03 Nisan 2021), <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/images/shabak2010.pdf>

Başkan Obama hem de Dışişleri Bakanı Clinton tarafları yeniden masaya oturtmaya çalıştıysa da yerleşim yerleri meselesi iki tarafın da taviz vermek istemediği bir konuydu. Üstelik 2010 yılı İsrail iç siyasetinin, dış politikasını belirgin bir şekilde etkilediği bir dönemeç de oldu. Sağ partiler yükselişe geçerken, ülkedeki sol siyaset gittikçe silikleşti. Binyamin Netanyahu'nun Likud Partisi'nin, Avigdor Lieberman'ın aşırılık yanlısı Evimiz İsrail Partisi (Yisrael Beiteinu) ve diğer köktendinci partiler ile yürüttüğü koalisyon, İsrail politikalarının da sertleşmesine yol açtı. İsrail vatandaşlarının barış sürecine bakış açıları da hükûmet politikalarını etkiledi.⁵¹ Bu koalisyon Kudüs'ü Yahudileştirmeye çalıştığı gibi barış sürecini de kasten ıskalatmış oldu. Netanyahu hükûmeti sadece yerleşim yerleri moratoryumunu durdurmadı aynı zamanda Filistinlilerin vatandaşlık haklarını, ikamet haklarını ve serbest dolaşım haklarını kısıtlayan yasalara ek olarak devletin Yahudi kimliğini daha fazla vurgulamaya başladı.⁵² 2010 yılında İsrail, barış görüşmelerinden yine de karlı çıkmış oldu. Netanyahu hükûmeti Ramallah'taki Filistin otoritesi ile güvenlik alanında yaptığı iş birliği sayesinde kendi topraklarını güvence altına alırken Başkan Obama yönetimi İsrail'e yeterli derecede baskı uygulamadığı için yerleşim yerleri inşasına da devam etti. Bu süreçte Gazze sınırında da en azından müzakereler devam ederken, sorun yaşanmadı.⁵³

2010 yılında yaşananlar taraflar arasında uzlaşmayı engelleyen unsurların şunlar olduğunu gösterdi: Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimler konusunun iki tarafta da yarattığı hassasiyet, İsrail'in duvar inşası ve İsrail siyasetinin sağa doğru kayması. Bunlara bir de Hamas'ın Gazze'yi fiilen yönetiyor olması eklenince, kalıcı barış için tarafları ortak paydada buluşturabilmenin güçlüğü ortaya çıktı. Başkan Obama, Hamas'ı izole edip İsrail'in örgüte yönelik askerî operasyonlarına ses çıkartmadıysa da bu strateji de işe yaramadı.⁵⁴ 2011 yılında da barış görüşmelerinin dondurulması kararında bir değişiklik olmadı.

51 Haziran 2010'da İsrail'de yapılan bir ankete göre, halkın %77'si günün sonunda Filistinliler ile bir barış antlaşması yapılacak olsa bile ülke sınırlarının 1967 öncesine çekilmesine karşıydı. Katılımcıların %85'i Kudüs'ün İsrail yönetimi altında birleşik bir vaziyette kalmasını istiyordu. %60'ı savunabilir sınırlara sahip olmanın önemli olduğunu düşünürken, %82'si güvenlik meselesinin herhangi bir diplomatik anlaşmadan daha önemli olduğu kanısındaydı. Bkz.: Barry Rubin, *Israel: An Introduction*, Yale University Press, 2012.

52 Jonny Mansour, "The Israeli Palestinian Scene", *The Palestinian Strategic Report 2010/11*, ed. M. M. Saleh, Al-Zaytouna Center For Studies&Consultations Publishing, 1. Baskı, 2012, s. 124.

53 Mansour, a.g.e., s. 125.

54 Daniel Byman, "How to Handle Hamas: The Perils of Ignoring Gaza's Leadership." *Foreign Policy* 89, Sayı 5, 2010, s. 45-46.

2.1.3. Filistin'in BM Örgütü Tam Üyelik Başvurusu

2011 yılına gelindiğinde Filistin BM Genel Sekreteri'ne örgüte tam üyelik başvurusu yaptı. Başvuru öncesinde Başkan Obama tarafları bir kez daha müzakere masasına oturtmaya çalışmış, Mahmud Abbas ise ABD'yi Filistin'in bağımsızlığını tanımaya davet etmişti. BM Güvenlik Konseyi'nde ABD'nin alacağı bir veto kararı Filistin'in tanınması sürecini tıkayacağından bu oldukça kritik bir hamleydi. Başkan Obama Filistinlilerin bu tür bir başvuru yapmalarını engellemeye çalıştı ve aslında başvuruyu veto edeceğinin de sinyallerini verdi.⁵⁵ Devlet Başkanı Abbas riskleri göze alarak başvuruyu yaptı ve 23 Eylül'de BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmasında özellikle İsrail'e şu şekilde bir çağrı yaptı⁵⁶: "İsrail hükûmetine ve İsrail halkına şunu söylüyorum; kontrol noktaları ya da ayrılık duvarları yerine diyalog köprüleri kuralım. İki komşu devlet olan İsrail ve Filistin arasında işgal, iskân, savaş ve birbirini yok etme politikaları yerine eşitlik üzerine kurulmuş iş birliği ilişkileri kuralım."

Mahmud Abbas bir yandan ülkesinin uluslararası alanda tanınmasını sağlamaya çalışırken aynı zamanda barış yanlısı olduklarının ve hâlâ bazı şartlar çerçevesinde müzakere masasına dönmeye istekli olduklarının sinyallerini vererek, başta ABD olmak üzere İngiltere ve Fransa'nın desteğini almaya çalışmıştır. BM üyesi olan 126 ülke Filistin'i zaten tanımaktadır ancak Filistin BM Örgütü'nün 194. üyesi olabilmek için uğraşmaktadır. Ancak ABD'nin tavrı net olunca, konunun BM Güvenlik Konseyi'ne getirilmesi yerine başvurunun Genel Kurul'a yapılması daha rasyonel bir karar olarak belirdi.⁵⁷ 2012 yılında da aslında Başkan Obama İsrail'e olan desteğini sürdürdü. 5 Mart'ta yaptığı bir açıklamada Başkan Obama İsrail için bu defa: "İsrail'in güvenliği için olan taahhütlerimiz kaya gibi sağlam." dedikten sonra ülkesinin her zaman İsrail'in arkasını koruyacağını ve aralarındaki bağın ortak değerler ve insani ilişkilere dayandığını söyledi.⁵⁸ Bu bakış açısının bir uzantısı olarak Başkan Obama 27 Temmuz 2012'de İsrail'in askerî kapasitesini pekiştirmek amacıyla "2012 ABD-İsrail Gelişmiş Güvenlik İşbirliği Yasası" isimli kanun tasarısını imzaladı. Böylelikle ABD, İsrail'e roket ve füze tehditlerine karşı savunma sistemleri üretmesi noktasında mali ve teknik kolaylıklar sağlamayı taahhüt etti. Hatta ABD Temmuz 2012'de Demir Kubbe Hava Savunma Sistemi'nin geliştirilmesi için 70 milyon dolarlık fon sağladı.⁵⁹

55 Jerald Combs, *The History of American Foreign Policy from 1895*, New York: Routledge, 4. Baskı, 2015, s. 484.

56 "Full Transcript of Abbas Speech at UN General Assembly." *Haaretz*, 23 Eylül 2011.

57 "Filistin'in Kaderi BM'nin Elinde." *NTV Haber*, 22 Eylül 2011.

58 "President Obama: Advancing Israel's Security and Supporting Peace." *The White House Archives*, 5 Mart 2012.

59 a.g.e.

Başkan Obama'nın bu hamlesi İsrail tarafında karşılık buldu. Lobiler tekrar devredeydi. Zira Başbakan Netanyahu 23 Mayıs'ta AIPAC'ta yaptığı bir konuşmada Başkan Obama'nın söylemlerini gerçekleştirdiğine değindi. Benzer şekilde Savunma Bakanı Ehud Barak da 25 Temmuz'da yaptığı bir açıklamada iki ülke arasındaki güvenlik bağlarının o döneme kadar ki en yüksek seviyede olduğunu ve ABD'nin mali desteğini genişletme kararı almasının iki devlet arasındaki bağlılığın bir göstergesi olduğunu söyledi. Bunların dışında Başkan Obama, Goldstone raporuna da karşı çıkarak, İsrail'in kendini savunma hakkı olduğundan söz etti⁶⁰. Gerçekten de Başbakan Netanyahu ile soğuk ilişkileri bulunan ve henüz İsrail'e resmi ziyarette bulunmamış olan Başkan Obama'nın görev süresi dolmak üzereyken, Filistin-İsrail politikasında ibreyi bir miktar İsrail'e doğru kaydırды ve tekrar gireceği seçimlerde Amerika'daki Yahudi toplumunun ve lobilerinin desteğini almaya çalıştı. Başkan Obama'nın ABD'nin geleneksel İsrail siyasetinin dışında hareket etmesi rakibi olan Cumhuriyetçi Parti adayı Mitt Romney'nin dikkatinden kaçmadı ve Romney, Obama'nın İsrail politikasını seçim kampanyası süresince eleştirdi. Üstelik Başkan Obama'nın BM Genel Kurul görüşmelerine katılmak üzere ABD'ye gelen Başbakan Netanyahu ile görüşmemesi, Başbakan Netanyahu'nun Başkan Obama'yı yüksek sesle eleştirmesine sebep oldu.⁶¹ Hatta bu süreçte Başbakan Netanyahu'nun Mitt Romney'i desteklemeye başladığı görüldü.

Filistinliler ise 2012 yılında bu defa BM Genel Kurulunda Vatikan gibi "üye olmayan gözlemci devlet" statüsü kazanabilmek için girişimde bulundu. 29 Kasım'da Genel Kurulda yapılan oylamada 138 olumlu, 41 çekimser, 9 aleyhte oy alarak Filistin'in örgüt bünyesindeki statüsü değişmiş oldu.⁶² Böylelikle artık BM örgütü toplantılarında "Filistin Devleti" ismi kullanılır hâle geldi.⁶³ Filistin'in devlet statüsünde temsil edilme hakkı kazanması aynı zamanda onun Uluslararası Ceza Mahkemesine (UCM) taraf olmasını sağladığından bu husus Filistin toplumu adına kritik bir gelişme oldu.⁶⁴

2.2. Barack Obama'nın İkinci Başkanlık Dönemi

Barack Obama 2012 yılında ikinci kez girdiği seçimi kazandı ve dört yıl daha başkanlık koltuğuna oturdu. 2013 yılında ABD'nin yeni Dışişleri Bakanı

60 a.g.e.

61 Kılıç Buğra Kanat, "Obama'nın İkinci Döneminde Amerikan Dış Politikası." *SETA Analiz*, No: 93, Mayıs 2014.

62 Karara hayır oyu veren ülkeler; ABD, İsrail, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Panama, Marshall Adaları, Mikronezya, Nauru ve Palau oldu.

63 "Status of Palestine in the United Nations." United Nations, 2012, (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2021), <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-182149/#:~:text=>

64 Orçun Mutlu, "Filistin Devleti'nin Devletlik Statüsüne Dair Bir Değerlendirme." *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi* 8, 2019, s. 410.

ise John Kerry oldu ve o da Filistin-İsrail görüşmelerini canlandırmaya çalıştı.⁶⁵ 20 Mart 2013'te Başkan Obama ilk yurt dışı gezisini Ortadoğu'ya yaptı. Başkan Obama bu defa İsrail ve Batı Şeria'ya resmi ziyarette bulunarak, Kudüs'te Başbakan Netanyahu ve Ramallah'da Başkan Abbas ile görüştü. Ardından Dışişleri Bakanı Kerry mekik diplomasisi izleyerek çok sayıda toplantıya katıldı ve müzakere sürecini yeniden başlatmaya çabaladı.⁶⁶

Nisan 2013'de bu sefer ABD Savunma Bakanı Chuck Hagel⁶⁷ İsrail'e resmi ziyarette bulundu ve iki ülke arasında İsrail'e ileri teknoloji savaş araçları sağlayacak olan silah anlaşması yapıldı ve dahası Amerikan yönetimi İsrail'e Demir Kubbe Hava Savunma Sistemlerine destek olma sözü verdi. Böylelikle İsrail'in duyduğu güvenlik endişeleri ABD tarafından hafifletilmeye çalışıldı.⁶⁸ Nihayetinde İsrail bir parça yumuşadı. 19 Temmuz 2013'de Dışişleri Bakanı Kerry tarafların dokuz aylık bir sürede yeniden müzakereleri başlatma kararı aldığını açıkladı. Başbakan Netanyahu Oslo süreci öncesinde tutuklanan mahkûmları dört turda serbest bırakmayı kabul ederek önemli bir adım atmıştı. Başkan Abbas ise Filistin'in uluslararası kuruluşlar nezdinde statüsünü değiştiren bir başka girişimde bulunmamayı kabul etmişti. Ancak görüşmeler yeniden başlarken bu defa bir ön koşul olarak yerleşim yerlerinin dondurulması kararı alınmamıştı. Bu süreçte Başkan Obama bir adım daha atarak daha önce ABD'nin İsrail büyükelçiliğini yapmış olan Martin Indyk'i taraflar arasında müzakere sürecini yürütmek üzere özel temsilci olarak görevlendirdi. 31 Temmuz ve 1 Ağustos 2013 tarihleri arasında Washington'da Dışişleri Bakanı Kerry ve Özel Temsilci Indyk'in gözetiminde İsrail Baş Müzakerecisi Tzipi Livni ve Filistin Baş Müzakerecisi Saeb Erekat müzakerelere başladı.⁶⁹ Ancak İsrail yine işgal altında tuttuğu topraklarda yeni yerleşim alanları açmaya devam etti ve müzakere süreci yine sekteye uğradı. İsrail İmar Bakanı Uri Ariel, tam da ikinci tur görüşmelerin

65 Terry, a.g.e., s. 899.

66 Ilan Goldenberg, "Lessons From The 2013-2014 Israeli-Palestinian Final Status Negotiations." *Center for a New American Security*, Mart 2015.

67 Barack Obama'nın aslında ikinci başkanlığı döneminde Savunma Bakanlığına eski Cumhuriyetçi Senatör Chuck Hagel'i ataması Yahudi lobileri ve İsrail tarafından hoş karşılanmadı çünkü Hagel'in daha önce onlar, İran ve Pentagon'un bütçesi hakkında yaptığı eleştirel açıklamalar bulunmaktaydı. Hagel'in daha önce; "Ben Amerikan senatörüyüm, İsrail senatörü değil" şeklinde yaptığı açıklamalar ve İran'a askerî müdahale karşıtı olması onları rahatsız etmişti. Amerika Siyonist Örgütü Başkanı Morton Klein onun için şu şekilde bir açıklama yaptı: "Senato'da görev yapmış, İsrail'e en düşmanca eleştirilerde bulunan kişilerden biri." Amerikan Yahudi Komitesi bir adım daha atarak Hagel'in adaylığı açıklandığında Demokrat senatörlere bu atamaya karşı çıkmaları için mektup kampanyası bile başlattı. Bu husus ABD'de lobilerin ve hatta dolaylı olarak İsrail Devleti'nin Başkan'ın kararlarına nasıl direnç gösterebildiğine örnek teşkil etmektedir. Bkz.: "Obama'nın Yeni Kabinesi Belli Oldu.", *NTV Haber*, 7 ocak 2013.

68 "ABD ile İsrail Arasında Büyük Silah Anlaşması." *BBC News*, 13 Nisan 2013.

69 Goldenberg, a.g.e., s. 5.

başlamasına az bir zaman varken, “Dünyada hiçbir devlet nerede inşaat yapacağı, nerede yapamayacağı konusunda diğer ülkelerden talimat almaz.” diyerek, Doğu Kudüs ve Batı Şeria’da yine inşaatla başlayacaklarını duyurdu.⁷⁰ Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) Yürütme Kurulu Üyesi Vasil Ebu Yusuf bu gelişmenin üzerine yaptığı değerlendirmede Filistinlilerin ABD’nin müzakereleri başlatmak için yaptığı zorlamaya boyun eğmelerinin bir hata olduğunu söyledi.⁷¹

2.2.1. ABD’nin İran Politikasının Filistin-İsrail Müzakere Sürecine ve Taraflar Arası İlişkilere Etkisi

Filistin-İsrail müzakere sürecini bir başka mesele daha aslında dolaylı yoldan da olsa etkiledi; İran’ın nükleer faaliyetleri. Başbakan Netanyahu ABD’nin İran’ın nükleer faaliyetlerine karşı yaptırım uygulamasını yeterli görmüyor, Başkan Obama’yı İran’a askerî hava operasyonu yapmaya ikna etmeye çabalıyordu. Başkan Obama ise İran’a olası bir operasyonu zaten Arap Baharı nedeniyle zorlu bir süreçten geçen Ortadoğu’da Amerikan müttefiki olan ülkeleri tehlikeye atacak bir girişim olarak görüyor ve askerî müdahale seçeneğinin masada olmadığını açıkça ifade ediyordu.⁷² Bu durum İsrail-ABD ilişkilerini gerdikçe İsrail de Başkan Obama için önemli olan Filistin müzakerelerini çıkmaza sokmaya devam etti. Filistin Devlet Başkanlığı Sözcüsü Nebil Ebu Rudeyna Kasım 2013’de yaptığı bir açıklamada resmen Başbakan Netanyahu’yu ABD ile yaşadıkları uyuşmazlıklarda ihaleyi Filistinlilere yüklemekle suçladı.⁷³ Sonuç olarak Temmuz 2013’ten Haziran 2014’e kadar hem özel temsilci olarak Martin Indyk, hem de Dışişleri Bakanı Kerry her iki tarafın bürokratları ile defalarca görüştü fakat Nisan 2014’de görüşmeler yeniden çıkmaza girdi. Ardından ise en istenilmeyen şey yaşandı; Batı Şeria’da 3 Yahudi genç kaçırıldı ve öldürüldü. Bunun üzerine bir de Filistinli genç hayatını kaybetti. Şiddete ortam hazırlanmışken İsrail Gazze’ye bir kez daha ağır askerî operasyon yaptı; Koruyucu Hat Operasyonu. İsrail yıkım gücü yüksek olan bu operasyonun ardından uluslararası toplum tarafından çok ağır eleştirildi ve hatta ülke uluslararası basında bir kez daha savaş suçu işlemekle itham edildi. Filistinliler de bu operasyon esnasında olanları UCM’ye taşıdı. Dolayısıyla 2014 yılında yaşananlar tarafların müzakere masasına tekrar dönebilmesini engelledi.

70 “İsrail’den Tehlikeli Adım.”, *CNN Türk*, 11 Ağustos 2013.

71 CNN Türk, “İsrail’den.”

72 Kanat, a.g.e., s. 14.

73 “İsrail Hükümeti Yeni Yerleşim Birimi İnşasını Onayladı.” *Anadolu Ajansı*, 25 Kasım 2013.

2016 yılında Başkan'ın ikinci görev süresi de artık dolmak üzereydi. Obama döneminin kapanmasına az bir zaman kala 8 Mart 2016'da Başkan Yardımcısı Biden, 2010 yılındaki ziyareti ve 2014 yılında eski Başbakan Ariel Şeron'un cenazesine katılmasından sonra ilk defa İsrail'e gitti. Amacı aslında ABD'nin İsrail'e on yıllık olarak vereceği askerî yardım paketi üzerinde anlaşmaya varmaktı. Ancak İsrail basınının Başbakan Netanyahu'nun ABD'ye yapacağı resmi ziyareti iptal ettiğini duyurduğu esnada Başkan Yardımcısı Biden çoktan yola çıkmıştı bile. Pek çok İsraili Başkan Obama'ya karşı ilgisiz iken Başkan Yardımcısı Biden'ı, Senato ve Beyaz Saray'daki görevleri dolayısıyla uzun süredir tanıdıklarından daha güvenilir bir kişi olarak görmekteydi.⁷⁴ Bu nedenle Başkan Yardımcısı Biden'ın İsrail ziyareti önemliydi. Ancak Biden, eski İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres ile görüşürken İsrail'e saldırı düzenlendi. Başkan Yardımcısı Biden bir kez daha ABD'nin İsrail'in güvenliğinin sağlanması meselesine bağlı olduğunu açıkladı.⁷⁵

Kudüs'te iki Filistinlinin etrafa ateş açması ile başlayan saldırı, Batı Şeria'da İsrail askerlerinin bir Filistinliyi potansiyel tehdit olarak görüp öldürmesi ile tırmandı. Üstelik bir başka yerde de bir Filistinli, bir Amerikan vatandaşı turisti öldürdü ve 11 kişiyi yaraladı. Tüm bunlar Biden'ın İsrail ziyareti esnasında yaşandı.⁷⁶ Artık iki toplum birbirinden uzaklaşmıştı. Başkan Obama'nın "ihtilafli tarafları uzlaştırma stratejisi" Filistin-İsrail meselesinde işe yaramadı. Başkan'ın görev süresi dolmaktayken yaptığı şey son derece sembolikti; ABD, BM Güvenlik Konseyinde İsrail'in yeni yerleşim yerleri açmasını durdurmaya ilişkin alınan kararı bu defa veto etmedi ve karar çıktı. Ancak bu karar zaten İsrail'e geri adım atılabilecek güçte değildi ve sadece kınama görevi gördü.⁷⁷ Başkan Obama Filistin ile İsrail arasında kalıcı bir barışın tesisini sağlayamadı ve Arap dünyasında göreve ilk geldiği zaman uyandırdığı umutlar boşa çıktı. Sonuçta Başkan Obama ilk günden beri sembolik pek çok eylemde bulunmuştu. İlk yabancı basın kuruluşuna verdiği röportaj, merkezi Dubai, Birleşik Arap Emirlikleri'nde bulunan Al Arabiya adlı haber kanalına idi ve Başkan Obama İslam dünyasına; "Amerika sizin düşmanınız değil." diyordu.⁷⁸ Kritik telefon görüşmesini Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas ile yapmıştı. Ancak aynı Obama rejimi İsrail'i yeni yerleşim yerleri inşa politikasından vazgeçirememiş hatta bu yerleşimleri

74 William Booth ve Carol Morello, "Biden Arrives in Israel to Talk Billions in Military Aid and Try to Patch Things Up." *The Washington Post*, 8 Mart 2016.

75 "Biden'in İsrail Ziyareti Saldırıların Gölgesinde Kaldı.", *Euronews*, 8 Mart 2016.

76 "Biden: Filistin Bu Saldırlara Neden Sessiz Kalıyor?", *Euronews*, 8 Mart 2016.

77 Emre Karaca, "Biden Trump'ın İsrail Politikasını Nasıl Revize Edecek?", *Anadolu Ajansı*, 20 Kasım 2020.

78 Macon Phillips, "President to Muslim World: Americans are not Your Enemy.", *The White House Archives*, 27 Ocak 2009.

yasadışı gören BM Güvenlik Konseyi kararını veto ederek Filistinlileri hayal kırıklığına uğratmıştı. Dahası Filistin'in bağımsız ve egemen bir devlet olması gerektiğini dile getiren Başkan Obama, Amerikalı diplomatlara 29 Kasım 2012'de BM Genel Kurulunda yapılan Filistin'e üye olmayan devlet statüsü verilmesine ilişkin karara da hayır oyu verdimişti. Bu tutarsızlıkların dışında Başkan Obama bir de Uluslararası Adalet Divanı'nın Batı Şeria duvarının yasadışı olduğuna ilişkin olarak aldığı tavsiye niteliğindeki kararın BM Güvenlik Konseyinin gündemine getirilmesini de engellemişti. Aslında Başkan hiç de Filistin yanlısı hareket etmiyordu. Ancak yine de Başbakan Netanyahu ile Başkan Obama'nın ikili ilişkileri yolunda gitmemiştir. Başbakan Netanyahu Başkan Obama'yı açıkça eleştirmiş, 2014 yılında yapılan Koruyucu Hat Operasyonu esnasında İsrail, Başkan'a danışılmadan Pentagon'dan silah temin edebilmeyi başarmıştır. Hatta Başkan Obama'nın ikinci adaylık sürecinde Başbakan Netanyahu ve İsrail'in ABD Büyükelçisi, rakip aday Mitt Romney'i desteklemiştir.⁷⁹ Arap Baharı'nın bölgede yarattığı kaos ve İran'ın nükleer faaliyetleri meselesi ABD-İsrail anlaşmazlığına yol açtıkça, Filistin-İsrail barışı elde edilememiştir.

2.2.2. Başkanlık Seçimi Kaygılarının Filistin-İsrail Politikasına Etkisi

Başkan Obama dönemindeki müzakerelerin başarısız olmasının Amerikan iç siyasetinden kaynaklanan başka gerekçeleri de bulunmaktadır. Örneğin Dışişleri Bakanı Clinton ileride başkanlığa adaylığını koyabilir diye Demokrat Parti'nin mali açıdan destekçisi olan Yahudi kesimi ile ilişkilerini çok da bozmak istememiştir. Bunun dışında Özel Temsilci Mitchell'ın da eylemlerini kısıtlayan rakipleri olmuştur. Örneğin Başkan George Herbert Walker Bush ve Başkan Bill Clinton dönemlerinde Ortadoğu meselelerinde görev alan Dennis Ross hükümet görevinden ayrıldıktan sonra İsrail yanlısı bir kuruluş olan Washington Yakın Doğu Politikası Enstitüsü'nde (Washington Institute for Near East Policy) çalışmış ve ardından yine kritik bir görev alarak Başkan Obama'nın 2008 yılında AIPAC lobisinde yaptığı konuşmanın metninin hazırlanmasında yer almıştır.⁸⁰ Onun gittikçe güçlenen konumu; Mitchell'ın hareket kabiliyetini sınırlar olmuştur.

Dennis Ross, Hillary Clinton'ın katkıları ile 2009 yılında Başkan Obama'nın hem özel asistanı hem de Ortadoğu, Basra Körfezi, Afganistan, Pakistan ve Güney Asya'yı da kapsayacak şekilde Merkezi Bölge Kıdemli Direktörü

79 Ghassan Shabaneh, "Obama's Foreign Policy Toward Israel: The Failure to Use Smart Power." *Al Jazeera*, 31 Ağustos 2015.

80 Terry, a.g.e., s. 900.

olarak atanmıştır. Hillary Clinton ve Dennis Ross arasında bir yakınlık bulunmaktadır. Zira 2016 yılındaki başkanlık kampanyası boyunca Ross'un hem kendisi Hillary Clinton'ın yanında yer almıştır hem de Yahudi toplumunu Clinton'a finansal ve siyasal açıdan destek olmaya davet etmiştir. Ross'un bu süreçte; "İsrail'in savunucuları olmamız gerekiyor." şeklinde yaptığı açıklamaları da mevcuttur. Bu tutumuna uygun olarak Ross, Filistin-İsrail müzakerelerinin başarısızlığının nedeni olarak Başbakan Netanyahu'yu değil, Başkan Obama'yı gördüğünü bile açık açık söylemiştir. Bu yüzden başkanlık kampanyası boyunca Ross, Hillary Clinton'ın İsrail ile Başkan Obama gibi gerginliklere girmeyeceğini ifade etmiştir. Ross'un bu açıklamaları Filistin-İsrail müzakerelerinde görev alan Aaron Miller ve diğer Dışişleri Bakanlığı personelinin rahatsız etmiştir. Miller, Ross'un açıklamalarının aksine, müzakere sürecinde pek çok Amerikalı yetkilinin sırf süreç başarıya ulaşsın diye İsrail'in savunuculuğunu üslendiğini söylemiştir.⁸¹

Dolayısıyla Başkan Obama dönemini Filistinliler başlangıçta umut verici buldularsa da hem İsrail hem de Amerikan iç siyasetindeki yapı taşları çözüm umudunun gerçekleşmesini bireysel politik çıkarların gözetilmesi nedeniyle engellemiştir. Üstelik bir de Amerikan Kongresi, kendi başkanları yerine İsrail Başbakanı Netanyahu'nun yanında yer almayı tercih etmiştir.⁸² Bu durumda Başbakan Netanyahu'nun Yahudi yerleşim yerleri meselesinde geri adım atmasını engellemiştir. İsrail bir de Filistin müzakereleri meselesi yüzünden gerildikçe, Amerikan ulusal güvenliği açısından tehlikeli görülen birtakım eylemlerde bulunmaya başlamıştır. Örneğin İsrail, ABD'nin rakip olarak gördüğü Çin'e askerî teknoloji transferi yapmıştır. Bu yüzden eski Savunma Bakanı Robert Gates İsrail'i "nankör bir müttefik" olarak nitelendirmiş, artık ABD'de İsrail'in sadık bir müttefik olmadığı hususu tartışılır olmuştur.⁸³

3. Başkan Trump Dönemi ABD'nin Filistin-İsrail Sorununa Yaklaşımı

2016 yılında yapılan başkanlık seçimlerinde Demokrat aday Hillary Clinton'a karşılık, Cumhuriyetçi aday olan ve "Amerika'yı yeniden daha güçlü yapın!" sloganıyla seçim kampanyası yürüten Donald Trump beyaz evanjeliklerin %81'inin de oyunu alarak başkan seçilmiştir.⁸⁴ Hillary Clinton

81 Terry, a.g.e., s. 900.

82 Terry, a.g.e., s. 901.

83 Shabaneh, a.g.e.

84 Christopher Craig Brittain, "Racketeering in Religion: Adorno and Evangelical Support for Donald Trump." *Critical Research on Religion* 6, Sayı. 3, 2018, s. 269. Tim Alberta, "Donald Trump and the Evangelical-Nationalist Alliance." *Politico*, 14 Ekim 2017.

gibi Başkan Obama'nın İsrail ile gerginliğinin farkında olan Donald Trump zaten Başbakan Netanyahu ile dostane olan ilişkilerini adaylık sürecinde de kullanmıştır. 25 Eylül 2016'da Başbakan Netanyahu ilk önce sabah saatlerinde New York'ta Donald Trump ile onun evinde görüşmüştür. Seçim öncesi bu kritik toplantıda İsrail'in ABD Büyükelçisi Ron Dermer ve Donald Trump'ın damadı Jared Kushner de yer almıştır. Görüşme sonrasında Başbakan Netanyahu Donald Trump'a İsrail'e gösterdiği dostluk için teşekkür etmiştir.⁸⁵ Başbakan Netanyahu aynı günün akşamında ise Hillary Clinton ile bir otelde bir araya gelmiştir. Bu defa ikilinin yanında İsrail Büyükelçisi Dermer'in yanı sıra Politika Danışmanı Jake Sullivan bulunmuştur. Yine görüşmenin sonunda Başbakan, Hillary Clinton'a İsrail'e gösterdiği dostluk için teşekkür etmiştir.⁸⁶

Donald Trump ve Hillary Clinton'ın seçim öncesi televizyonda yapacakları başkanlık tartışması öncesinde Başbakan Netanyahu ile yaptıkları bu görüşme sembolik değer taşımaktadır. Hillary Clinton kampanyasında "güçlü ve güvenli İsrail" vurgusu yapar ve taraflar arasında müzakere sonucu elde edilmiş iki devletli çözüm modeline inancını dile getirirken, Donald Trump tıpkı kendi ülkesi için Meksika sınırına inşa etmekten söz ettiği duvar gibi, İsrail'in Batı Şeria duvar inşasından bahsetmiş ve Kudüs'ü başkent olarak tanıma sözü vermiştir.⁸⁷

Seçimleri Donald Trump kazandıktan sonra Başbakan Netanyahu onu tebrik etmiş ve onun için; "İsrail'in gerçek dostu" şeklinde bir ifade kullanmıştır.⁸⁸ Böylelikle daha ilk günlerde ABD-İsrail ilişkilerinin Başkan Obama döneminden daha sıcak geçeceği izlenimi doğmuştur. Başbakan Netanyahu seçimleri kaybeden Hillary Clinton ile de telefon görüşmesi yapmış ve İsrail'e desteği için teşekkür etmiştir.⁸⁹

Donald Trump 20 Ocak 2017'de resmi olarak göreve başladığı zaman Başkan Obama'dan kalan gerilimli bir ABD-İsrail ilişkisi devralmıştır. Başkan Trump yaptığı ilk ulusa sesleniş konuşmasında Amerikan halkının teröristler ve suçlular tarafından tehdit edilmekte olduğunu söylemiş ve görev süresinin ilk haftasında çoğunluğu Müslüman ülkelerden olmak üzere ABD'ye seyahatleri yasaklanan ülkeler listesi içeren bir Başkanlık kararnamesi çıkartmıştır. Ülke genelinde protesto eylemleri yapılmasına yol açan bu karar, anayasaya aykırı

85 "PM Netanyahu Meets with Republican Presidential Candidate Donald Trump." *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 25 Eylül 2016.

86 "PM Netanyahu Meets with Democratic Presidential Candidate and Former Secretary of State Hillary Clinton." *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 25 Eylül 2016.

87 "Trump, Clinton Pledge Support for Israel in Netanyahu Talks." *Voanews*, 25 Eylül 2016.

88 Toi Staff, "Trump Invites Netanyahu to White House in Phone Call." *The Times of Israel*, 9 Kasım 2016.

89 Toi Staff, "In Phone Call, Netanyahu Thanks Clinton for Her Support for Israel." *The Times of Israel*, 10 Kasım 2016.

olarak addedilmiştir. Bu sebeple Başkan Trump yönetimi Yargıtay tarafından anayasaya uygun olarak kabul edilmesi için üç defa seyahat yasağı kararı çıkartmaya uğraşmıştır. Dolayısıyla Donald Trump'ın başkanlık serüveni aslında olaylı başlamıştır. İlk haftadan itibaren Başkan Trump'ın tepki çeken kararlar almaya başlaması, bu durumun Başkan'ın tecrübesiz olmasından mı, yoksa Kongre'nin zaten onun üyesi olduğu siyasal partinin ağırlıkta olduğu bir yapıda olmasından mı kaynaklandığı tartışmalarını beraberinde getirmiştir.⁹⁰ Donald Trump bu sancılı süreçte oldukça tartışmalı bir bürokratik kadro da oluşturmaya başlamıştır. Örneğin 16 Aralık 2016'da Trump ABD'nin İsrail Büyükelçisi olarak Yahudi asıllı David Friedman'ı atayacağını açıklamıştır. Seçim kampanyası boyunca Trump'a İsrail politikasında yardımcı danışman olan Friedman, iki devletli çözüm modeline tamamen karşı gelen ve Batı Şeria'da yeni yerleşim yerleri açılması gerektiğini savunan bir avukattır.⁹¹ Bu yüzden büyükelçi olarak onun seçilmiş olması Trump yönetiminin nasıl bir Filistin-İsrail politikası izleyeceğine ilişkin de veri sunmuştur. Örneğin Başkan Obama ve Dışişleri Bakanlığını anti-Semitizm ile suçlayan Friedman'ın bu atamadan önce bir İsrail haber sitesinde yazar olarak kaleme aldığı makalesinde sarf ettiği şu sözler onun politik duruşunu gözler önüne sermektedir⁹²:

“Hiçbir zaman iki devletli bir çözüm olmadı, sadece iki devletin olduğu bir hikâye anlatıldı. İki devletli bir çözüm hiçbir zaman var olmadı çünkü Filistinliler İsrail'i bir Yahudi devleti olarak kabul etmedi, terörizmden vazgeçmedi, okullarında İsrail karşıtı kışkırtmalara devam etti ve diğer ülkelerden gelen, hayatlarının bir gününü bile İsrail'de geçirmemiş mültecilerin İsrail'e akın etmelerini durduramadı... Ne Yaser Arafat ne Mahmud Abbas, Camp David ve Oslo gibi anlaşmalara rağmen iki devletli bir çözümün gerektirdiği asgari koşulları yerine getiremedi... Yüzyıllık anti-Semitizm geçmişine sahip ABD Dışişleri Bakanlığı yozlaşmış Filistinlilerin iki devletli çözümden yana olmaları için onları destekledi.”

90 Ralph G. Carter, *Making US Foreign Policy: The Essentials*, Lynne Rienner Publishers, 2. Baskı, 2019, s. 1-2.

91 Daniel Estrin, “Trump Selects Adviser David Friedman As Ambassador to Israel.” *NPR News*, 16 Aralık 2016; Daniella Diaz ve Tal Kopan, “Trump Picks Campaign Adviser Friedman as US Ambassador to Israel”, *CNN Politics*, 15 Aralık 2016.

92 David Friedman, “End the Two-State Narrative.” *Arutz Sheva Israel National News*, 2015.

Görüşlerini açık açık dile getiren Friedman⁹³ önce Donald Trump'a seçim sürecinde danışmanlık yaptı, ardından da büyükelçi olarak göreve geldi. Başkan Trump'ın bürokratik kadrosunda böylelikle üç Ortodoks Yahudi yer aldı⁹⁴; David Friedman, Donald Trump'ın damadı olan Jared Kushner⁹⁵ ve Başkan Yardımcısı, Uluslararası Müzakerelerden Sorumlu Baş Temsilci ve ABD-İsrail ilişkilerini tesis eden kişi olarak görev alan Jason Greenblatt⁹⁶.

Donald Trump göreve başladıktan sonra ilk yurt dışı gezisinden önce Suudi Arabistan'a gitti ve ardından 22 Mayıs 2017'de İsrail'e geçti. Cumhurbaşkanı Rivlin ve Başbakan Netanyahu Başkan Trump'ı karşıladı ve Cumhurbaşkanı Rivlin; "Amerika'nın yeniden alanda olduğunu, ülkenin geri döndüğünü görmekten mutluyuz." şeklinde önemli bir açıklama yaptı.⁹⁷ Görüşmede şu beş husus yer alacaktı ve bu nedenle de aslında kritikti; İsrail istihbaratı ile uzlaşma sağlanması meselesi, Ağlama Duvarı'nın bulunduğu bölgenin İsrail kontrolünde olup, olmadığı diplomatik bir kriz meselesi iken Başkan Trump'ın bu alanı ziyaret etmek istemesi, Kudüs'ün İsrail'in başkenti olarak görülmesi ve Amerikan elçiliğinin taşınması, İsrail ile Filistinliler arasında nihai bir barış antlaşmasının tesisi ve son olarak da ABD, İsrail ve Sünni Arap devletleri arasında yeni bir koalisyonun inşası.⁹⁸ Başkan Trump bu ziyarette gerçekten de eşi Melania Trump, kızı Ivanka Trump ve damadı Jared Kushner ile birlikte, yanlarında İsraili bir yetkili olmadan Ağlama Duvarı'na gitti ve böylelikle görevdeyken bu alanı ziyaret eden ilk Amerikan başkanı oldu.⁹⁹ Daha önce Barack Obama da başkanlığa aday olduğu sırada bu bölgeyi ziyaret etmiş ancak iki başkanlık döneminde de buraya uğramamıştı. Bunun sebebi İsrail'in Ağlama Duvarı'nın bulunduğu Kudüs'ün eski şehir bölgesini savaşla toprak elde ettiği 1967 savaşında ele geçirmiş olmasıydı. Pek çok devlet

93 Friedman'ın aynı sitede kaleme aldığı diğer önemli yazıları için bkz.: "David Friedman, Trumps Ambassador to Israel, on the Issues." *The New York Times*, 12 Aralık 2016. 2018 yılında ise Friedman İsrail'de bulunan Kuzey Amerika Yahudi Federasyonu Genel Kurul toplantısına katılarak bir konuşma yapmış ve şu açıklamalarda bulunmuştur: "Diasporadaki bizler İsrail'e huzur vermeliyiz... Ben İsrail'i savunmaktan çekinmeyen sağcı biriyim." Bkz: Mustafa Deveci, "ABD'nin İsrail Büyükelçisi Friedman: İsrail'i Savunmaktan Çekinmeyen Sağcı Biriyim.", *Anadolu Ajansı*, 24 Ekim 2018.

94 "Trump's Israel Visit: 5 Key Issues." *CNBC News*, 21 Mayıs 2017.

95 Jared Kushner'in ailesi Nazi soykırımından kaçarak 1949'da Belarus'tan ABD'ye gelmiş ve çocuklarını Ortodoks Yahudi inancına göre yetiştirmiştir. Babası Charles Kushner 1985'de aile şirketi kurmuştur. Daha önce Demokrat Parti adaylarının seçim kampanyalarına parasal destek olan Charles Kushner Donald Trump'ın da seçim kampanyasına finansal açıdan destek olmuştur. Bkz.: Leah Simpson, "Who are Jared Kushner's Family?," *SCMP*, 5 Nisan 2021.

96 Jason Greenblatt uzun yıllar Donald Trump'ın avukatlığını da yapmış bir isimdir. Ailesi Haredim Yahudisidir. Bkz.: Yalçın Ademoğlu, "ABD Ortadoğu Özel Temsilcisi Jason Greenblatt", *Euronews*, 5 Eylül 2019.

97 "President Trump in Israel." *U.S. Embassy in Israel*, 23 Mayıs 2017.

98 "Trump's Israel Visit: 5 Key Issues." *CNBC News*, 21 Mayıs 2017.

99 "President Trump in Israel." *U.S. Embassy in Israel*, 23 Mayıs 2017.

bu toprakları hâlâ İsrail'in bir parçası olarak görmemektedir ve bu nedenle de Donald Trump'a kadarki Amerikan başkanları görevdeyken bu bölgeye gitmemiştir¹⁰⁰.

Başkan Trump gezisinde İsrail ile ilgili açıklamalarda bulunurken terörizmi yenmekten, bölgeye barış ve istikrar getirmekten söz etti. Bu ziyarete az bir zaman kala İsraili bürokratlar zaten güven arttırıcı önlemler kapsamında Filistin ekonomisini iyileştirme projelerine sıcak baktıklarını söylemişlerdi ve Başkan Trump da gezisi esnasında barış sürecini yeniden hayata geçirmeyi umut ettiklerini belirtti. Ancak Filistinliler belirsizlikler ile yüklü İsrail girişimlerini yetersiz buldukları için Başkan Trump'ın sözlerini gerçekçi bulmadılar.¹⁰¹ Oysa Başkan Trump tarafları barış masasına geri getirmek konusunda ısrarcıydı ve bu nedenle gezide Arapların tepkisini çekmemek için Amerikan büyükelçiliğinin taşınıp taşınmayacağı hakkında bir izlenim yaratmamaya çalıştı.¹⁰²

3.1.1 ABD Büyükelçiliğinin Kudüs'e Taşınması Kararı Alınması ve ABD'nin İsrail Desteği

Her ne kadar Başkan Trump Mayıs 2017'de temkinli davransa da Filistinlilerin onun başkanlığı döneminde yaşadığı ilk şok edici olay 6 Aralık 2017'de Başkan'ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak gördüklerini açıklaması ve 14 Mayıs 2018'de ise Tel Aviv'de bulunan Amerikan elçiliğini Kudüs'e taşımasıdır. Bu karar aslında en çok hakkında yolsuzluk iddiaları çıktığından kaynaklı siyasal istikrarsızlıklar ile boğuşan Başbakan Netanyahu için tarihi bir andır. Başbakan Netanyahu bu gelişmenin üzerine yaptığı açıklamada alınan karardan duydukları memnuniyeti dile getirmiş ve "Başkan'ın almış olduğu bu karar barış için atılmış önemli bir adımdır çünkü Kudüs'ü İsrail devletinin başkenti olarak görmeyen bir barış olamaz. Barış isteyen tüm ülkeleri ABD'ye katılarak Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımaya ve büyükelçiliklerini buraya taşımaya davet ediyorum." şeklinde bir açıklama yapmıştır.¹⁰³

Böylelikle Başkan Trump döneminde ABD Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyan ilk ülke oldu. Dahası önceki Amerikan başkanları Filistin-

100 Judy Maltz, "Trump Visits Israel: Donald Trump Becomes First Sitting President to Visit Jerusalem's Old City." *Haaretz*, 22 Mayıs 2017.

101 Peter Beaumont, "Trump Declares Rare Opportunity for Peace as Overseas Tour Stops in Israel." *The Guardian*, 22 Mayıs 2017.

102 Anne Gearan ve Ruth Eglash, "Behind Triumphant Trump Visit to Israel, a Few Old Tensions Return", *The Washington Post*, 20 Mayıs 2017.

103 "PM Netanyahu's Response to US President Trump's Statement." *Israel Ministry of Foreign Affairs*, 6 Aralık 2017.

İsrail sorunu çözülmeyen böyle bir adım atmamak gerektiğini düşünürken Donald Trump bu bakış açısını terk edip seçim kampanyasında vaat ettiği hususu yaşama geçirmiş oldu. Mahmud Abbas bu kararı kınadı ve atılan bu adımın aşırılık yanlısı grupların eylemlerini arttırmasına neden olacak kadar kötü bir karar olduğuna dikkat çekti. Filistin Baş Müzakerecisi Saeb Erakat ise ABD'nin kendisini barış sürecinde bir taraf olmaktan uzaklaştırdığını ve iki devletli çözüm anlayışının ortadan kaldırıldığını söyledi.¹⁰⁴ Başbakan Netanyahu ise 6 Mart 2018'de AIPAC'ta yaptığı bir konuşmada tekrar Başkan Trump'a teşekkür etti ancak bir yandan da David Friedman'a minnetlerini ilettiler. Başbakan Netanyahu; "Kudüs'teki elçilikte çalışma onuruna sahip olacak ilk büyükelçi, mükemmel Amerikan büyükelçisi David Friedman'dır. David bu yaptığın harika işler için teşekkür ederim." diyerek alınan kararda büyükelçinin katkısına dikkat çekmeye çalıştı.¹⁰⁵

Başkan Trump'ın İsrail'e destek olmak için yapmış olduğu başka açıklamalar ve eylemler de bulunmaktadır. Örneğin 18 Nisan 2018'de resmi Twitter hesabından bir tweet atan başkan hem İsrail'in bağımsızlığının yetmişinci yıldönümünü kutlamış hem de ülkesinin İsrail'den daha iyi bir arkadaşı olmadığını söyleyerek, elçiliğin Kudüs'e bir an evvel taşınmasını beklediğini ifade etmiştir. Aynı şekilde Beyaz Saray da resmi Twitter hesabından bir kutlama mesajı yayınlamış ve hatta Başkan Trump ile ailesinin İsrail gezisi ve Ağlama Duvarı önünde çekilmiş resimlerinden oluşan bir video yayınlamıştır.¹⁰⁶ Bir başka husus Filistinlilerin İsrail'i 2014 yılında yaptıkları Koruyucu Hat Operasyonu için UCM'ye savaş suçu işlemekle şikâyet etmeleri ile yaşanmıştır. Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton 10 Eylül 2018'de yaptığı bir açıklamada ülkesinin dost ve müttefik ülke olan İsrail'in yanında olacağını söyleyerek, Filistinlileri müzakere sürecine ilişkin katkıda bulunmamakla suçlamış ve Başkan Trump yönetiminin FKÖ'nün Washington bürosunun açık tutulmasına izin vermeyeceğini açıklamıştır. Ulusal Güvenlik Danışmanı Bolton bununla da kalmayarak; "ABD, UCM'nin veya herhangi bir örgütün İsrail'in kendini savunma hakkını kısıtlamasına izin vermeyeceğiz." diyerek, aslında Başkan Trump yönetiminin İsrail'e olan desteğinin boyutunu göstermiştir¹⁰⁷. Oysa alınan bu karar barış sürecine zarar vermiştir. Dahası ABD bir de UCM'yi İsrail hakkında soruşturma açacak

104 Jeremy Diamond ve Elise Labott, "Trump Recognizes Jerusalem as Israel's Capital", *CNN Politics*, 6 Aralık 2017.

105 "Full Text of Netanyahu's 2018 Address to AIPAC." *The Times of Israel*, 6 Mart 2018.

106 "Donald Trump, White House Wish Israel a Happy Independence Day on Twitter." *Haaretz*, 19 Nisan 2018.

107 Andrew O'Reilly, "Trump Administration Closing PLO Mission in Washington." *Fox News*, 10 Eylül 2018.

olurlarsa yaptırım uygulama söylemi ile tehdit etmiştir. FKÖ Genel Sekreteri Saeb Erakat bu gelişmelerin üzerine; “Bu, Trump yönetiminin Filistin halkını toptan cezalandırma politikasının bir başka göstergesi.” şeklinde bir yorumda bulunmuştur.¹⁰⁸

3.2. Filistin'e Yapılan Yardımların Askıya Alınması ve Başkan Trump'ın Golan Tepeleri Açıklaması

Başkan Trump'ın Filistinlileri sıkıştırma siyaseti bu kadarla da kalmadı. Başkan Trump önce ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) aracılığı ve BM Filistinli Mültecilere Yardım Ajansı (UNWRA) ile Batı Şeria ve Gazze'de Filistinli sivil toplum kuruluşlarına verilen Amerikan desteğini aşamalı olarak azalttı¹⁰⁹, 2019 yılına gelindiğinde ise tamamen kesti (Knell, 2019). Bu kararı ile övünen Başkan Trump Yahudi topluluğunun yeni yılını kutlamak için yaptığı bir konuşmada; “Filistinlilere ödediğimiz büyük miktarda parayı durdurdum. Siz bir anlaşma yapana kadar ödeme yapmayacağız.” diyerek bir kez daha İsrail'in yanında yer almış, kendinden önceki Demokrat ve Cumhuriyetçi Başkanların yetmiş yıllık Ortadoğu'ya Amerikan desteği politikasını durdurmuştur.¹¹⁰ Böylelikle Başkan Trump döneminde Filistinliler ABD'den son on yılın en kısıtlı yardımını alabilmiş oldular. Oysa aynı hükûmet bu süreçte İsrail'e 130 milyar dolarlık yardımda bulunarak ülkeyi bir de iktisadi açıdan desteklemiştir.¹¹¹ Öte yandan Başkan Trump İsrail 2019 yılında parlamento seçimlerine giderken Twitter üzerinden bir hamle daha yaparak, yeniden seçilme hususunda zor durumda olan Netanyahu iktidarına destek olmaya çalışmıştır. Mart 2019'da Başkan Trump ülkesinin 1967 Savaşı'nda İsrail'in Suriye'den alarak işgal ettiği Golan Tepeleri'ni İsrail'in toprağı olarak tanıyacaklarını açıklamıştır. Netanyahu'nun kriz yaşadığı bir süreçte Başkan Trump'ın attığı bu tweet yine ABD'nin İsrail desteğinin açık bir göstergesidir.¹¹²

108 Ola Salem, “US Decision to Shut PLO Office Denies Palestinians as People.” *Al Jazeera*, 11 Eylül 2018.

109 David Brunnstrom, “Trump Cuts More Than 200 Million Dolar in U.S. Aid to Palestinians.” *Reuters*, 24 Ağustos 2018.

110 Hady Amr, “In One Move, Trump Eliminated US Funding for UNWRA and the US Role as Mideast Peacemaker”. *Brookings*, 7 Eylül 2018.

111 Zuhâl Çalık Topuz, “Trump Dönemi Değişen Dengelerin Filistin-İsrail Barış Sürecine Etkisi.” *Akademik Ortadoğu* 13, Sayı: 1, 2018, s. 120.

112 Julian Borger, “Trump says US will recognize Israel's sovereignty over Golan Heights.” *The Guardian*, 21 Mart 2019.

3.3. Yüzyılın Antlaşması Planı ve Trump'ın İkinci Defa Adaylık Süreci

Başkan Trump döneminde yapılan bir başka İsrail yanlısı girişim ise 28 Ocak 2020'de uluslararası kamuoyuna duyurulan ve taraflar arasında bir huzur planıymış gibi sunulan Yüzyılın Antlaşması'dır. Aslında Başkan Trump 9 Nisan 2019'daki İsrail seçimlerinin hemen öncesinde bir barış planı olacağından söz etmiş ancak içeriğinin ne zaman kamuoyu ile paylaşılacağından bahsetmemiştir. Damat Jared Kushner tarafından hazırlanan plan açıklandığında Filistin Devlet Başkanı Abbas tarafından büyük bir tepki ile karşılanmıştır.¹¹³ Plan, İsrail'in 1967'de işgal ettiği alanları bu ülkenin kontrolüne bırakması, 2016 yılında çıkan BM Güvenlik Konseyi 2334 sayılı kararı hiçe sayması, önceki Amerikan politikalarını bir kenara itmesi ve bağımsız bir Filistin devletinin inşasını engellemesi ile dikkat çekmektedir.¹¹⁴

Plan Filistinlilerin yıllardır uğruna mücadele verdikleri önceliklerini göz ardı ederken, İsrail'in beklentilerini gerçekleştiren bir içeriktedir. Bu plan da Başkan Trump'ın İsrail'e olan desteğinin bir parçasıdır. Plan bir nevi Filistin tarafını topraksızlığa mahkûm ederken İsrail işgalini meşrulaştırma girişimidir. Planda İsrail'in yıllardan beri dile getirdiği güvenlik sorunu temel alındığından bu şekilde hareket edilmiştir. Dört yıl içerisinde bir Filistin devletinin kurulacağından söz edilse de bu devletin mekânsal bütünlüğü olmayacak ve ulaşım köprü ve tüneller vasıtasıyla sağlanacaktır.¹¹⁵ Üstelik kurulacak Filistin devletinin yaşayabilmesi için gerekli olan ekonomik düzenlemelerle ilgili olarak da planda ABD'nin %20, AB ülkelerinin %10 ve Körfez ülkelerinin %70 oranlarında katkıda bulunacakları toplamda beş yıllık bir süre için 30 milyar dolar fon tahsis edecekleri belirtilmiştir. Bu planda iktisadi açıdan İsrail'e bir yükümlülük getirilmediği görülmektedir. Son olarak plan Filistin'de güvenliğin sağlanması için kısıtlı imkânlarla sahip bir polis gücü oluşturulmasına olanak verse de bu devletin bir ordusunun olmasına müsaade etmemiştir.¹¹⁶

Donald Trump birinci başkanlık görevi sona erdikten sonra yeniden aday oldu ve bu defa Demokrat Parti'den karşısına aday olarak Joe Biden çıktı. İsrail yönetimi ABD'de yaşanan bu süreci de yakından takip etti. Hatta İsrail'de Başbakan Netanyahu'nun da destekçilerinden olan Yahudi yerleşimcilerin liderleri Hebron'da, Patrikler Mezarı'nda, Donald Trump'ın

113 Jim Zanotti, "Israel and the Palestinians: U.S. Peace Plan and Possible Israeli Annexation." *Congressional Research Service Insight*, 30 Ocak 2020.

114 Zaha Hassan vd., "Breaking the Israel-Palestine Status Quo", *Carnegie Endowment for Peace*, 19 Nisan 2021.

115 T.C. İletişim Başkanlığı, *Yüzyılın İşgali Tek Taraflı Planların Gölgesinde*, İstanbul, Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı Yayınları, 2020, s. 35-37.

116 Cengiz Tomar, "Yüzyılın Anlaşması ya da Yüzyılın İşgali." *Anadolu Ajansı*, 9 Mayıs 2019.

yeniden seçilmesi için seçim duası yaptılar. Toplantı sonrasında yaptıkları açıklamada ise; “Burada Başkan Trump’ı kutsamak ve Tanrı’ya Trump gibi çok önemli değişiklikler yapan bir başkan gönderdiği için teşekkür etmek maksadıyla toplandık” dediler. Başbakan Netanyahu ve onun destekçileri için Donald Trump önemli bir seçeneği çünkü onun başkanlığı döneminde sadece İsrail için çok önemli olan adımlar atmamış, aynı zamanda Trump yönetimi Başkan Obama’dan kalma İran ile yapılan nükleer antlaşmadan çekilmişti. Oysa Demokratların adayı Biden kampanya sürecinde eğer seçilirse İran antlaşmasını yeniden müzakere etmekten söz ediyordu.¹¹⁷

Sonuç olarak seçimleri Joe Biden kazandı. Ardından Filistin Devlet Başkanı Abbas’ın Özel Temsilcisi Nebil Şaas; “Donald Trump’ın döneminden daha kötü bir dönem olmadı. Joe Biden’ın kazanması ve Trump’ın kaybetmesi Filistinliler için bir kazanım.” şeklinde bir açıklama yaptı.¹¹⁸ Başkan Trump dönemi tarihe İsrail yanlısı, Filistin karşıtı Amerikan hükûmeti olarak geçti.

Sonuç

ABD’de Başkan kilit bir karar alıcı olmakla birlikte yönetim şekline etki eden pek çok unsur bulunmaktadır. En fazla iki dönem üst üste bu görevi yürütebilen Başkanlar ilk görev sürelerinde ikinci adaylıklarını göz önünde bulundurarak hareket etmektedir. Bu baskı onların kitleleri etkileyebilmek için dış politikada ya daha cesur ya da tam tersine kaygıyla daha pasif hareket etmelerine yol açmaktadır. Örneğin ülkede yer alan lobiler baskı uygulayarak Başkan’ın dış politika karar alma sürecinin bir parçası hâline gelebilmektedir. Ülkede en etkili lobi İsrail lobisi olan AIPAC’tır. Hem Barack Obama hem de Donald Trump bu lobi ile ilişkilerine dikkat etmiştir.

Barack Obama ilk başkanlığı süresince Filistin-İsrail meselesine iki devletli çözüm perspektifinden bakıp İsrail’in yeni yerleşim yerleri inşa etme politikasını durdurmasını bekleyince ABD-İsrail ilişkileri gerilmiştir. Ancak Başkan bir yandan da İsrail’in güvenliğine verdikleri önemi vurgulamıştır. Başkan Obama, onun iki başkanlığı süresince Dışişleri Bakanları olan Hillary Clinton ile John Kerry, bu hususta görevlendirilen özel temsilciler ve hatta Başkan Yardımcısı Joe Biden sürecin bir parçası olmuş ancak iki tarafı da müzakere sürecinde yeterli miktarda tavizde bulunmaya ikna edememiştir. İsrail bir ara yerleşim yerleri inşasına kısmi moratoryum uygulasa da bu taviz Filistin tarafı için yeterli görülmemiştir. Aynı şekilde Hamas’ın faaliyetleri ve

117 Neri Zilber, “What Israeli Politicians Really Think About the US Election?”, *Foreign Policy*, 3 Kasım 2020.

118 Çağrı Koşak vd., “Trump’ın İsrail-Filistin Meselesinde Yaptığı Hataları Biden Düzeltbilecek mi?”, *Anadolu Ajansı*, 8 Kasım 2020.

Gazze’de seçimleri kazanarak siyasal sürecin bir parçası hâline gelmesi de süreci etkilemiştir.

Başkan Obama söylemleri ile uluslararası basında Filistin yanlısı olarak görülmeye başlayınca, hem İsrail lobisinin ve ABD’de bulunan Yahudi cemaatinin desteğini kaybetmemek hem de ABD-İsrail ilişkilerini geleneksel çizginin dışına çıkartmamak için özellikle uluslararası kuruluşlarda ABD İsrail’e destek olmaya devam etmiştir. Bu kapsamda ABD 2009 yılında BM Örgütü’nde yapılan Goldstone raporu ile ilgili oylamada olumsuz oy vererek İsrail’in yanında yer almıştır. İsrail’i savaş suçu işlemekle itham eden bu yüzden de Filistinliler için çok önemli olan bu kararda ABD’nin sergilemiş olduğu tutum aslında Başkan Obama’nın uluslararası basında ifade edildiği şekilde Filistin yanlısı olmadığına bir işaretidir. Başkan Obama bu hususta İsrail’i desteklemeyi tercih etmiştir.

Başkan Obama İsrail’in uluslararası imajı zedelenirken bu devleti müzakere masasına çekmeye çalışıp aslında ülkenin uluslararası toplumda barış karşıtı görülmemesini de sağlamaya çalışmıştır. Bu da Başkan Obama’nın İsrail desteğinin bir göstergesidir. Ancak bu süreçte Başbakan Netanyahu zorlu bir koalisyon hükûmeti ile ülkeyi yönetmeye çalışırken iç siyasi baskılar nedeniyle Filistin meselesini kullanmaya başladıkça müzakere süreci yara almıştır. Bu süreçte Mahmud Abbas ekonomik vaatler karşılığında topraklarından vazgeçen, Binyamin Netanyahu ise Amerikan baskıları yüzünden karşı taraftan taviz kopartmadan yerleşim yerleri politikasını durduran ve hatta Hamas’ı saf dışı bırakamayan taraf olmak istememiştir.

2011 yılına geldiğinde Filistin BM Örgütü’ne tam üyelik başvurusunda bulunmuştur ancak Başkan Obama Filistinlileri yine desteklememiştir. Hatta Genel Kurul’da yapılan oylamada ABD aleyhte oy kullanmıştır. 2012 yılına geldiğinde Başkan Obama’nın görev süresi dolmak üzeredir ve ikinci defa adaylığını koyacaktır. Tam da bu dönemde ABD ile İsrail arasında gelişmiş güvenlik iş birliği yasası imzalanmış ve ABD İsrail’e olan mali desteğini artırma kararı almıştır. Böylelikle Başkan Obama İsrail ile ilişkilere verdiği önemi göstermek istemiş ve Başkan’ın seçim kaygısının onun Filistin-İsrail sorununa yaklaşımını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Başbakan Netanyahu gelişmelerden memnun olsa da Obama’nın rakibi Mitt Romney’i desteklemekten geri durmamıştır.

İsrail’e başkanlığının ilk döneminde resmi ziyarette bulunmayan Obama, bunu ikinci döneminin başında gerçekleştirmiştir. Bu süreçte ABD’nin İran’ın nükleer faaliyetlerine yönelik askerî müdahale içermeyen barışçıl yollardan ikna politikasının İsrail’i gerdiği ve bu ülkenin de karşı hamle olarak Filistin müzakerelerini çıkmaza soktuğu görülmüştür. İkinci Obama döneminde de

tarafı bir araya getirilmek istendiye de sonuç alınmamıştır ve aslında Obama yönetimi başarısız olduklarını kabul etmek zorunda kalmıştır. Görev süresi dolmak üzereyken Başkan'ın yaptığı tek şey BM Güvenlik Konseyi'nde yaptırım gücü olmayan İsrail yerleşim yerlerine ilişkin kararı veto etmemektir. Başkan Obama İsrail'i yerleşim yerleri sorunu konusunda köşeye sıkıştırarak bir yaptırım mekanizması da işletmemiştir. Dolayısıyla çalışmada Başkan Obama'nın aslında Filistin yanlısı olmadığı, sadece söylemsel bazı açıklamalarının Filistin tarafından olumlu karşılandığı, ülkenin İsrail ile İran meselesi yüzünden gerginlik yaşadıkça bu durumun Filistin sürecini etkilediği ve İsrail'e müzakere sürecinde sözünü geçiremediği sonucuna ulaşılmıştır. Başkan Obama Filistin yanlısı olsaydı ABD BM Örgütü'nde onları destekler ve yerleşim yerleri meselesinde İsrail'e daha büyük baskı uygulardı.

Donald Trump ise Barack Obama gibi iki dönem seçilememiş sadece dört yıl görev yapabirmiştir. Başkan Obama'nın İsrail gerginliğinin bilincinde olan Trump ve ekibi daha seçim sürecinde Mitt Romney gibi davranarak İsrail yanlısı bir tutum benimsemiş ve hatta bu ülkeye çeşitli sözler verilmiştir. Gerçekten de Donald Trump başkan olunca İsrail'i tatmin edecek eylemlerde bulunmuş, daha önce hiçbir Amerikan başkanının cesaret edemeyeceği işler gerçekleştirmiştir. Bu nedenle Trump dönemi Filistinliler için tam bir kâbus olmuştur. Başkan ise tamamen İsrail yanlısı hareket etmiştir. Başbakan Netanyahu ne zaman iç siyasette sıkışsa Başkan Trump ona destek olmuştur. Başkan ikinci defa yeniden adaylığını koyduğunda, her ne kadar rakibi olan Joe Biden'ın da arası İsrail ile iyi olsa da Filistinliler Trump döneminin kapanmasını umut etmiştir. Çalışmada Başkan Trump'ın İsrail yanlısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaynakça

“Amerika Birleşik Devletleri Anayasası”, 2004, (Erişim Tarihi:06 Ocak 2021) <https://photos.state.gov/libraries/turkey/231771/PDFs/abd-anayasasi.pdf>.

Ademoğlu, Yalçın. “ABD Ortadoğu Özel Temsilcisi Jason Greenbalt”, Euronews, (2019), (Erişim Tarihi: 12 Ağustos 2021), <https://tr.euronews.com/2019/09/05/abd-orta-dogu-temsalcisi-jason-greenblatt-yuzyilin-anlasmassindan-sonra-istifa-edecek>

Al Jazeera. “Israel to End Settlement Moratorium.” (2010), (Erişim Tarihi: 01 Mart 2021), <https://www.aljazeera.com/news/2010/9/12/israel-to-end-settlement-moratorium>

Alberta, Tim. “Donald Trump and the Evangelical-Nationalist Alliance.”

Politico, (2017), (Erişim Tarihi: 30 Temmuz 2021), <https://www.politico.com/magazine/story/2017/10/14/trump-evangelical-nationalist-alliance-215713>.

Amnesty International. “Israel/Gaza Operation Cast Lead: 22 Days of Death and Destruction.” (2009), (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021), <https://www.amnesty.org/download/Documents/48000/mde150152009en.pdf>.

Amr, Hady. “In One Move, Trump Eliminated US Funding for UNWRA and the US Role as Mideast Peacemaker”. Brookings, (2018), (Erişim Tarihi: 09 Ağustos 2021), <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/09/07/in-one-move-trump-eliminated-us-funding-for-unrwa-and-the-us-role-as-mideast-peacemaker/>

Anadolu Ajansı. “İsrail Hükümeti Yeni Yerleşim Birimi İnşasını Onayladı.” (2013), (Erişim Tarihi: 19 Haziran 2021), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israil-hukumeti-yeni-yerlesim-birimi-insasini-onayladi/202009>

Asadi, Tohid ve Arjmand, Marzieh Javadi. “Presidential-Congressional Relations in US Foreign Policy Decision-Making: A Theoretical Treatise.” Вестник МГИМО-Университета 61, Sayı. 4, (2018): 219-240, <https://doi.org/10.24833/2071-8160-2018-4-61-219-240>.

BBC News. “ABD ile İsrail Arasında Büyük Silah Anlaşması.” (2013), (Erişim Tarihi: 10 Haziran 2021), https://www.bbc.com/turkce/haberler/2013/04/130422_abd_israil

Beaumont, Peter. “Trump Declares Rare Opportunity for Peace as Overseas Tour Stops in Israel.” The Guardian, (2017) (Erişim Tarihi: 29 Temmuz 2021), <https://www.theguardian.com/us-news/2017/may/22/ultimate-peace-deal-goal-donald-trump-visits-israel>.

Bickerton, Ian J. ve Klausner, Carla L. *A History of the Arab-Israeli Conflict*, New York: Routhledge, 7. Baskı, 2016 .

Biographical Directory of the United States Congress, “John Foster Dulles”, (Erişim Tarihi: 08 Ocak 2021), <https://bioguideretro.congress.gov/Home/MemberDetails?memIndex=d000522>.

Booth, William ve Morello, Carol. “Biden Arrives in Israel to Talk Billions in Military Aid and Try to Patch Things Up.” The Washington Post, (2016), (Erişim Tarihi: 23 Haziran 2021), https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/biden-arrives-in-israel-to-talk-billions-in-military-aid--and-patch-things-up/2016/03/07/d2dce47a-cec2-11e5-90d3-34c2c42653ac_story.html

Borger, Julian. “Trump says US will recognize Israel’s sovereignty over Golan Heights.” The Guardian, (2019), (Erişim Tarihi: 09 Ağustos 2021), <https://www.theguardian.com/us-news/2019/mar/21/trump-us-golan-heights-israel-sovereignty>.

Brittain, Christopher Craig. “Racketeering in Religion: Adorno and Evangelical Support for Donald Trump.” *Critical Research on Religion* 6, Sayı. 3, (2018): 269-288, <https://doi.org/doi:10.1177/2050303218800382>.

Bronner, Ethan ve Lander, Mark. “Israel Offers a Pause in Building New Settlements”, *The New York Times*, (2009), (Erişim Tarihi: 06 Şubat 2021), <https://www.nytimes.com/2009/11/26/world/middleeast/26israel.html>.

Brunstrom, David. “Trump Cuts More Than 200 Million Dolar in U.S. Aid to Palestinians.” *Reuters*, (2018), (Erişim Tarihi: 08 Ağustos 2021), <https://www.reuters.com/article/us-usa-palestinians-idUSKCN1L923C>

Byman, Daniel. “How to Handle Hamas: The Perils of Ignoring Gaza’s Leadership.” *Foreign Policy* 89, Sayı.5, (2010): 45-62.

Calin Costel ve Prins, Brandon. “The Sources of Presidential Foreign Policy Decision Making: Executive Experience and Militarized Interstate Conflicts.” *International Journal of Peace Studies* 20, Sayı. 1, (2015): 17-34.

Carter, Ralph G. *Making US Foreign Policy: The Essentials*, Lynne Rienner Publishers, 2020.

Carter, Ralph G. *Making US Foreign Policy: The Essentials*, Lynne Rienner Publishers, 2. Baskı, 2019.

CNBC News. “Trump’s Israel Visit: 5 Key Issues.” (2017), (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2021), <https://www.cnn.com/2017/05/21/trumps-israel-visit-5-key-issues.html>

CNN Politics. “Netanyahu Obama Meet at White House.” (2010), (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2021), <http://edition.cnn.com/2010/POLITICS/03/23/us.israel/index.html>

CNN Türk. “İsrail’den Tehlikeli Adım.” (2013), (Erişim Tarihi: 17 Haziran 2021), <https://www.cnntrk.com/2013/dunya/08/11/israilden.tehlikeli.adim/19100.0/index.html>

Cohen, Raphael S., Johnson, David E., Thaler, David E., Allen, Brenna, Bartels, Elizabeth M., Cahill, James, Efron, Shira. *From Cast Lead to Protective Edge: Lessons From Israel’s War in Gaza*, Rand Corporation, 2017, (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2021), https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1888.html

Combs, Jerald. *The History of American Foreign Policy from 1895*, New York: Routhledge, 4. Baskı, 2015.

Deutsche Welle. “Ortadoğu Görüşmeleri Çıkmazda.” (2010), (Erişim Tarihi: 10 Mart 2021), <https://www.dw.com/tr/ortadoğu-görüşmeleri-çıkmazda/a-6004565>

Deveci, Mustafa. “ABD’nin İsrail Büyükelçisi Friedman: İsrail’i Savunmaktan Çekinmeyen Sağcı Biriyim.” (2018), (Erişim tarihi: 8 Ağustos 2021), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abdnin-israil-buyukelcisi-friedman-israili-savunmaktan-cekilmeyen-sagci-biriyim/1292340>.

Diamond, Jeremy ve Labott, Elise. “Trump Recognizes Jerusalem as Israel’s Capital”, CNN Politics, (2017), (Erişim tarihi: 05 Ağustos 2021), <https://edition.cnn.com/2017/12/06/politics/president-donald-trump-jerusalem/index.html>.

Diaz, Daniella ve Kopan, Tal. “Trump Picks Campaign Adviser Friedman as US Ambassador to Israel”, CNN Politics, (2016), (Erişim Tarihi: 07 Ağustos 2021), <https://edition.cnn.com/2016/12/15/politics/trump-picks-campaign-adviser-friedman-as-us-ambassador-to-israel/index.html>.

Dünya Gazetesi. “BM Genel Kurulu’ndan Goldstone Raporu’na Onay”, (2009), (Erişim Tarihi: 03 Şubat 2021), <https://www.dunya.com/dunya/bm-genel-kurulu039ndan-039goldstone-raporu039na-onay-haberi-95704>

Embassy of the United States Ankara, “Amerikan Hükümetinin Ana Hatları”, (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2021), <http://www.usemb-ankara.org.tr/ABDAAnaHatlar/Hukumet.htm#b3>.

Entous, Adam ve Assadi, Mohammed. “Biden Scolds Israel over Settlement Plan”, Reuters, (2010), (Erişim Tarihi: 08 Şubat 2021), <https://www.reuters.com/article/us-usa-israel-biden-idUSTRE6271YE20100310>

Estrin, Daniel. “Trump Selects Adviser David Friedman As Ambassador to Israel.” NPR News, (2016), (Erişim Tarihi: 07 Ağustos 2021), <https://www.npr.org/2016/12/16/505892940/trump-selects-adviser-david-friedman-as-ambassador-to-israel>

Euronews. “Biden: Filistin Bu Saldırlara Neden Sessiz Kalıyor?” (2016b). (Erişim Tarihi: 05 Temmuz 2021), <https://tr.euronews.com/2016/03/09/biden-filistin-bu-saldirilara-neden-sessiz-kaliyor>

Euronews. “Biden’in İsrail Ziyareti Saldırıların Gölgesinde Kaldı.” (2016a). (Erişim Tarihi: 03 Temmuz 2021), <https://tr.euronews.com/2016/03/08/biden-in-israil-ziyareti-saldirilarin-golgesinde-kaldi>

Farley, Robert. “Obama’s First Call As President to Any Head of State was to Mahmoud Abbas, Leader of Fatah.” (2009), (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021), <https://www.politifact.com/factchecks/2009/may/08/chain-email/one-obamas-first-calls-was-palestinian-leader-and/>

Friedman, David. “End the Two-State Narrative.” Arutz Sheva Israel National News, (2015), (Erişim Tarihi: 08 Ağustos 2021), <https://www.israelnationalnews.com/Articles/Article.aspx/18368>

Gearan, Anne ve Eglash, Ruth. “Behind Triumphant Trump Visit to Israel, a Few Old Tensions Return”, The Washington Post, (2017), (Erişim Tarihi: 01 Ağustos 2021), https://www.washingtonpost.com/world/national-security/behind-triumphant-trump-visit-to-israel-a-few-old-tensions-return/2017/05/20/21c39580-3cd0-11e7-9e48-c4f199710b69_story.html.

Goldenberg, Ilan. “Lessons From The 2013-2014 Israeli-Palestinian Final Status Negotiations.” Center for a New American Security, (2015), (Erişim Tarihi: 02 Haziran 2021), https://www.files.ethz.ch/isn/189778/CNAS_Final_Status_Negotiation_web.pdf

Haaretz. “Donald Trump, White House Wish Israel a Happy Independence Day on Twitter.” (2018), (Erişim tarihi: 07 Ağustos 2021), <https://www.haaretz.com/israel-news/donald-trump-wishes-israel-a-happy-independence-day-in-tweet-1.6012202>

Haaretz. “Full Transcript of Abbas Sepeech at UN General Assembly.” (2011), (Erişim Tarihi: 20 Nisan 2021), <https://www.haaretz.com/1.5182217>

Hassan, Zaha, Levy, Daniel, Keir, Hallaamal ve Muasher, Marwan. “Breaking the Israel-Palestine Status Quo”, Carnegie Endowment for Peace, (2020), (Erişim Tarihi: 09 Ağustos 2021), https://carnegieendowment.org/files/BreakingtheStatusQuo_final2.pdf

Heller, Jeffrey. “Mideast Talks Still Under Threat After Clinton visit.” Reuters, (2010), (Erişim Tarihi: 12 Mart 2021), <https://www.reuters.com/article/us-palestinians-israel-idUSTRE68C51720100916>

Human Rights in Palestine and Other Occupied Arab Territories: Report of the United Nations Fact-Finding Mission on the Gaza Conflict. “United Nations Fact Finding Mission on the Gaza Conflict.” (2009), (Erişim Tarihi: 02 Şubat 2021), file:///C:/Users/9480/Downloads/A_HRC_12_48-EN.pdf

International Federation for Human Rights. “Operation Cast Lead Gaza Strip One Year After.” (2009), (Erişim Tarihi: 12 Ocak 2021), <https://www.fidh.org/IMG/pdf/IsraelPalestine533a-2.pdf>.

Israel Ministry of Foreign Affairs, “Operation Cast Lead: Humanitarian Aspects.” (Erişim Tarihi: 11 Ocak 2021), https://mfa.gov.il/MFA_graphics/MFA_Gallery/documents/CastLeadHumanitarianReport.pdf

Israel Ministry of Foreign Affairs. “Behind the Headlines: The ten month Israeli moratorium on settlement building.” (2009d). (Erişim Tarihi: 07 Şubat 2021), <https://www.mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/issues/pages/behind-the-headlines-the-ten-month-israeli-moratorium-on-settlement-building-26-nov-2009.aspx>

Israel Ministry of Foreign Affairs. “Elections in Israel-February 2009.” (2009a), (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021), https://mfa.gov.il/mfa/aboutisrael/history/pages/elections_in_israel_february_2009.aspx

Israel Ministry of Foreign Affairs. “PM Netanyahu Meets with Democratic Presidential Candidate and Former Secretary of State Hillary Clinton.” (2016b), (Erişim Tarihi: 01 Ağustos 2021), <https://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2016/Pages/PM-Netanyahu-meets-with-Democratic-Presidential-candidate-Hillary-Clinton-25-September-2016-.aspx>

Israel Ministry of Foreign Affairs. “PM Netanyahu Meets with Republican Presidential Candidate Donlad Trump.” (2016a), (Erişim Tarihi: 01 Ağustos 2021), <https://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2016/Pages/PM-Netanyahu-meets-with-Republican-Presidential-candidate-Donald-Trump-25-September-2016.aspx>

Israel Ministry of Foreign Affairs. “PM Netanyahu’s Response to US President Trump’s Statement.” (2017), (Erişim Tarihi: 03 Ağustos 2021), <https://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2017/Pages/PM-Netanyahus-response-to-President-Trumps-statement-6-December-2017.aspx>

Israel Ministry of Foreign Affairs. “Remarks by PM Netanyahu and US President Obama.” (2009b), (Erişim Tarihi: 31 Ocak 2021), https://mfa.gov.il/mfa/pressroom/2009/pages/pm_netanyahu_meets_us_pres_obama_18-may-2009.aspx

Israel Ministry of Foreign Affairs. “Remarks by PM Netanyahu and US Presindent Obama.” (2010), (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2021), https://mfa.gov.il/mfa/pressroom/2010/pages/remarks_pm_netanyahu_us_president_obama_6-jul-2010.aspx

Israel Ministry of Foreign Affairs. “Statement by PM Netanyahu on the Cabinet Decision to suspend new construction in Judea and Samaria”, (2009c), (Erişim Tarihi: 06 Şubat 2021), https://www.mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2009/Pages/Statement_by_PM_Netanyahu_suspend_new_construction_Judea_Samaria_25-Nov-2009.aspx.

Israel Security Agency. “Data and Trends in Terrorism.” (2010), (Erişim Tarihi: 03 Nisan 2021), <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/images/shabak2010.pdf>

İbicioğlu, Said. “Gazze’de Dökme Kurşun Operasyonunun 8. Yılında Askeri Tören.” Anadolu Ajansı, (2016), (Erişim Tarihi: 15 Ocak 2021), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/gazgede-dokme-kursun-operasyonunun-8-yilinda-askeri-toren/715758>.

Kanat, Kılıç Buğra. “Obama’nın İkinci Döneminde Amerikan Dış Politikası.” SETA Analiz, (2014), (Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2021), <http://>

file.setav.org/Files/Pdf/20140516162948_obamanin-ikinci-doneminde-amerikan-dis-politikasi.pdf

Karaca, Emre. “Biden Trump’ın İsrail Politikasını Nasıl Revize Edecek?” Anadolu Ajansı, (2020), (Erişim tarihi: 10 Temmuz 2021), <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/biden-trump-in-israil-politikasini-nasil-revize-edecek/2050155>

Koşak, Çağrı, er-Recub, Avad ve Macid, Muhammed “Trump’ın İsrail-Filistin Meselesinde Yaptığı Hataları Biden Düzeltbilecek mi?”, Anadolu Ajansı, (2020), (Erişim Tarihi: 09 Ağustos 2021), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trumpin-israil-filistin-meselesinde-yaptigi-hatalari-biden-duzeltebilecek-mi/2036469>

Labott, Elise ve Henry, Ed. “First 100 Days: George Mitchell Named Special Envoy for the Middle East.” CNN Politics, (2009), (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2021), <https://edition.cnn.com/2009/POLITICS/01/22/obama.mitchell/>

Lynch, Marc. “What was the Obama Administration Thinking with the Goldstone Report?”, Foreign Policy, (2009), (Erişim Tarihi: 05 Şubat 2021), <https://foreignpolicy.com/2009/10/04/what-was-the-obama-administration-thinking-with-the-goldstone-report/>

Maltz, Judy. “Trump Visits Israel: Donald Trump Becomes First Sitting President to Visit Jerusalem’s Old City.” Haaretz, (2017), (Erişim Tarihi: 29 Temmuz 2021), <https://www.haaretz.com/israel-news/trump-is-first-sitting-president-to-visit-jeruselems-old-city-1.5475304>.

Mansour, Jonny. “The Israeli Palestinian Scene.” İçinde *The Palestinian Strategic Report 2010/11*, ed. M. M. Saleh, (Al-Zaytouna Center For Studies&Consultations Publishing, 1. Baskı, 2012), 65-136.

McGreal, Chris. “Obama and Netanyahu Put Fallout Behind Them at Talks.” The Guardian, (2010), (Erişim Tarihi: 23 Şubat 2021), <https://www.theguardian.com/world/2010/jul/06/barack-obama-netanyahu-talks>

Mitchell, George. Jewish Virtual Library, (2011), (Erişim Tarihi: 22 Ocak 2021), <https://www.jewishvirtuallibrary.org/george-mitchell>.

Mutlu, Orçun. “Filistin Devleti’nin Devletlik Statüsüne Dair Bir Değerlendirme.” *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi* 8, (2019): 403-413.

NTV Haber. “Filistin’in Kaderi BM’nin Elinde.” (2011), (Erişim Tarihi: 25 Nisan 2021), <https://www.ntv.com.tr/dunya/filistin-in-kaderi-bm-nin-elinde,Cy92X0JkikybXIldbPAOmQ>

NTV Haber. “Obama’nın Yeni Kabinesi Belli Oldu.”, (2013), (Erişim Tarihi: 15 Haziran 2021), <https://www.ntv.com.tr/dunya/obamanin-yeni-kabinesi-belli-oldu,oeJfHd1cVEKp7C9qTb01nQ>.

O'Reilly, Andrew. "Trump Administration Closing PLO Mission in Washington." Fox News, (2018), (Erişim tarihi: 08 Ağustos 2021), <https://www.foxnews.com/politics/trump-administration-closing-plo-mission-in-washington>

Oueslati, Salah "U.S. Foreign Policy and the Complex Factors in the Decision-Making Process." *Society* 51, (2014): 472-481, <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s12115-014-9813-y>.

People's Daily Online. "US Vice Presindet Arrives in Israel for Regional Peace Efforts." (2010), (Erişim Tarihi: 08 Şubat 2021), <http://en.people.cn/90001/90777/90854/6912879.html>

Phillips, Macon. "President to Muslim World: Americans are not Your Enemy." The White House Archives, (2009), (Erişim Tarihi: 21 Temmuz 2021), <https://obamawhitehouse.archives.gov/blog/2009/01/27/president-muslim-world-americans-are-not-your-enemy>

Rabinovitch, Ari. "Israeli Settlement Freeze Ends with Peace Talks in Doubt". Reuters, (2010), (Erişim Tarihi: 19 Mart 2021), <https://www.reuters.com/article/us-palestinians-israel/israeli-settlement-freeze-ends-with-peace-talks-in-doubt-idUKTRE68O1RJ20100926>

Rubin, Barry. *Israel: An Introduction*. (Yale University Press. 2012).

Ruebner, Josh. *Shattered Hopes: Obama's Failure to Broker Israeli-Palestinian Peace*, London: Verso Publication, 1. Baskı, 2013.

Salem, Ola. "US Decision to Shut PLO Office Denies Palestinians as People." Al Jazeera, (2018), (Erişim Tarihi: 08 Ağustos 2021), <https://www.aljazeera.com/news/2018/9/11/us-decision-to-shut-plo-office-denies-palestinians-as-people>

Seydi, Süleyman. "İsrail Seçimlerinin Ortadoğu Barış Sürecine Etkisi." *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 21, (2010): 309-334.

Simpson, Leah. "Who are Jared Kushner's Family?", (Erişim Tarihi: 01 Ağustos 2021), <https://www.scmp.com/magazines/style/celebrity/article/3127994/who-are-jared-kushners-parents-how-charles-and-seryl>

Shabaneh, Ghassan. "Obama's Foreign Policy Toward Israel: The Failure to Use Smart Power." Al Jazeera, (2015), (Erişim Tarihi: 28 Temmuz 2021), <https://studies.aljazeera.net/ar/node/1426>

Staff, Toi. "In Phone Call, Netanyahu Thanks Clinton for Her Support for Israel." The Times of Israel, (2016b), (Erişim Tarihi: 05 Ağustos 2021), <https://www.timesofisrael.com/in-phone-call-netanyahu-thanks-clinton-for-her-support-for-israel/>

Staff, Toi. “Trump Invites Netanyahu to White House in Phone Call.” The Times of Israel, (2016a), (Erişim Tarihi: 05 Ağustos 2021), <https://www.timesofisrael.com/trump-invites-netanyahu-to-white-house-in-phone-call/>

Stolberg, Sherly Gay. “Obama Tells Netanyahu He Has an Iran Timetable.” (2009), (Erişim Tarihi: 31 Ocak 2021), <https://www.nytimes.com/2009/05/19/world/middleeast/19prexy.html>

Sümer, Gültekin. “Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü.” *Uluslararası İlişkiler* 5, Sayı. 19, (2008): 119-144.

Sznajder, Mario. “The 2009 Elections in Israel. Mediterranean Politics/ Middle East.” (2010), 183, 185, (Erişim Tarihi: 30 Ocak 2021), <https://www.iemed.org/wp-content/uploads/2021/03/The-2009-Elections-in-Israel.pdf>

T.C. İletişim Başkanlığı, Yüzyılın İşgali Tek Taraflı Planların Gölgesinde. (İstanbul, Türkiye Cumhuriyeti İletişim Başkanlığı Yayınları, 2020).

Terry, Janice J. “Unrequited Hope: Obama and Palestine.” *Arab Studies Quarterly* 39, Sayı.3, (2017): 896-909.

The Guardian. “Arab Peace Initiative: Full Text.” (2002), (Erişim Tarihi: 02 Şubat 2021), <https://www.theguardian.com/world/2002/mar/28/israel7>. Terry, “Unrequited,” 897.

The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories. “Fatalities During Operation Cast Lead.” (2009), (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2021), <https://www.btselem.org/statistics/fatalities/during-cast-lead/by-date-of-event>.

The New York Times, “David Friedman, Trumps Ambassador to Israel, on the Issues.” (2016), (Erişim tarihi: 09 Ağustos 2021), <https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/16/world/middleeast/David-Friedman-Israel-Palestinians-Trump-quotes.html>

The Times of Israel. “Full Text of Netanyahu’s 2018 Address to AIPAC.” (2018), (Erişim Tarihi: 05 Ağustos 2021), <https://www.timesofisrael.com/full-text-of-netanyahus-2018-address-to-aipac/>

The White House Archives. “President Obama: Advancing Israel’s Security and Supporting Peace.” (2012), (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2021), <https://obamawhitehouse.archives.gov/advancing-israels-security>

The White House Archives. “The President’s Speech in Cairo: A New Beginning.” (2009), (Erişim Tarihi: 02 Şubat 2021), <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/presidents-speech-cairo-a-new-beginning>

The White House Office of the Press Secretary. “Remarks by President Obama and President Abbas of the Palestinian Authority in press Availability.” (2009), (Erişim Tarihi: 01 Şubat 2021), <https://obamawhitehouse.archives.gov/>

the-press-office/remarks-president-obama-and-president-abbas-palestinian-authority-press-availabilit

Tomar, Cengiz. “Yüzyılın Anlaşması ya da Yüzyılın İşgali.” Anadolu Ajansı, (2019), (Erişim Tarihi: 23 Aralık 2021), <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/yuzyilin-anlasmasi-ya-da-yuzyilin-isgali/1474215>.

Topuz, Zuhâl Çalık. “Trump Dönemi Değişen Dengelerin Filistin-İsrail Barış Sürecine Etkisi.” *Akademik Ortadoğu* 13, Sayı: 1, (2018): 107-125.

Turhan, Turgut. “Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İsrail’in Gazze Harekatı”, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 41, (2009): 161-181.

U.S. Embassy in Israel. “President Trump in Israel.” (2017), (Erişim Tarihi: 31 Temmuz 2021), <https://il.usembassy.gov/president-trumps-trip-abroad/>

UN News. “Ban ‘Disappointed’ at Israel’s Move not to Extend Settlements Moratorium.” (2010), (Erişim Tarihi: 22 Mart 2021), <https://news.un.org/en/story/2010/09/353592-ban-disappointed-israels-move-not-extend-settlements-moratorium>

United Nations. “Situation of Human Rights in the OPT/Aftermath of Operation Cast Lead – Sp. Rapporteur (Falk).” (2009), (Erişim Tarihi: 21 Ocak 2021), <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-189696/>.

United Nations. “Status of Palestine in the United Nations.” (2012), (Erişim Tarihi: 28 Mayıs 2021), <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-182149/#:~:text=>

Voanews. “Trump, Clinton Pledge Support for Israel in Netanyahu Talks.” (2016), (Erişim Tarihi: 01 Ağustos 2021), <https://www.voanews.com/world-news/middle-east-dont-use/trump-clinton-pledge-support-israel-netanyahu-talks>

y.a.y., “Secretary of State Hillary Clinton, Address at Annual Aipac Policy Conference.” *Journal of Palestine Studies* 39, Sayı. 4, (2010), 176-179, <https://doi.org/10.1525/jps.2010.xxxix.4.176>

Zanotti, Jim. “Israel and the Palestinians: U.S. Peace Plan and Possible Israeli Annexation.” Congressional Research Service Insight, (2020), (Erişim Tarihi: 09 Ağustos 2021), <https://fas.org/sgp/crs/mideast/IN11214.pdf>

Zilber, Neri. “What Israeli Politicians Really Think About the US Election?”, *Foreign Policy*, (2020), (Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2021), <https://foreignpolicy.com/2020/11/03/election-2020-israel-settlements-trump-netanyahu/>